Наше Слово

РІК LXVI № 32 (3339) ВАРШАВА, 8 СЕРПНЯ 2021 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Міжнародна науково-практична конференція Українських лікарських товариств, 16-18 липня 2021 року. Народний дім, Перемишль

Здоров'я та пандемія Covid-19

У п'ятницю, 16 липня, у Перемишлі відбулися засідання в межах конференції Українських лікарських товариств: Польщі, Німеччини, України та Північної Америки. Захід організувала Світова федерація українських лікарських товариств (СФУЛТ) у співпраці з Українським лікарським товариством у Польщі та Перемиським відділом Об'єднання українців у Польщі. У заході, який з огляду на пандемію та обмежені можливості у переміщуванні між державами відбувся у гібридному режимі, взяло участь понад 70 лікарів-українців з різних країн світу. Усі вони змогли поділитися своїм досвідом у лікуванні пацієнтів хворих на Covid-19.

Конференцію відкрив голова Перемиського відділу ОУП Ігор Горків, згодом її ведучими стали проф. Андрій Базилевич (Львів) – голова СФУЛТ та заступниця голови Роксоляна Горобова (США). Вітальне слово взяли також голова Українського лікарського товариства Німеччини д-р Андрій Батрух, голова Українського лікарського товариства Польщі Петро Стабішевський та голова Українського лікарського товариства Північної Америки Лев Волянський.

Доповіді, які проголосили лікарі-учасники конференції, поділено на чотири тематичні блоки: Covid-19 і вплив у хірургії, Covid-19 у похилому віці, Covid-19 у дитячому віці та Covid-19 і відновлення. На завершення події відбувся концерт гурту автентичного співу «Крайка» з Перемишля.

Ярослава Ферльголен, заступниця голови Українського лікарського товариства Німеччини, одна з ініціаторок проведення Міжнародної конференції українських лікарських товариств у Перемишлі:

«Ідея виникнення нашої конференції з'явилася на засіданні СФУЛТу. Ми пригадали, що 30 років тому у Польщі відбулася подія – семінар у Щеціні серед українських лікарів та покликання Українського лікарського товариства у Польщі. Цей ювілей спонукав нас, щоб, можливо, тут провести наш захід. Україна близько, Німеччина по сусідству, інші країни теж можуть вільно приєднатись, особливо в режимі онлайн. Ми цю ідею підтримали та разом з Народним домом у Перемишлі, а також з лікарями, нашими колегами з Перемишля: Петром Стабішевським, Сильвестром Ґрабасом – втілили в життя.

Ми в Німеччині почуваємось віддаленими від України, українські лікарі приїжджають до нас, залишаються, але живуть, працюють „в розпорошенні". Ми не маємо теж тісних зав'язків з іншими лікарськими товариствами, але Українське лікарське товариство в Німеччині намагається їх об'єднати. Отже, ця потреба пізнаватися, обмінюватися досвідом, особливо зараз в контексті боротьби з загальною пандемією Covid-19 спричинила те, що ми цей захід зробили.

Про Перемишль ми почули від Світового конгресу українців. В березні 2011 року українцям Перемишля віддано будинок – Народний дім, це було 10 років тому. Ми подумали, що це чудова нагода, щоб відзначити разом цю подію, організуючи тут конференцію. Раніше ми знали доктора Петра Стабішевського через СФУЛТ, ми з ним контактували і він рекомендував д-ра Сильвестра Ґрабаса, він перейняв організацію заходу на місці і разом з Ігорем Горківим на високому рівні вирішували всі технічні та організаційні питання».

Інтерв'ю з Сильвестром Ґрабасом, заступником голови Українського лікарського товариства у Польщі

Як сталося, що захід такого масштабу відбувся у Перемишлі?

Десь у лютому виникла ідея конференції. Я дізнався про все трохи пізніше, мені та голові Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі Ігорю Горківу цю справу доручив доктор Петро Стабішевський, голова Українського лікарського товариства у Польщі.

Сама ідея СФУЛТу об'єднує більше 20 організацій в усьому світі (це зокрема товариства з Польщі, Німеччини, Словаччини, США, Бразилії тощо). Ми протягом місяця зустрічалися у міжнародному колі за допомогою онлайн-комунікаторів, щоб створити цікаву програму доповідей та все добре організаційно запланувати.

Професор Базилевич, який є сьогодні ведучим конференції, подав свої ідеї, які ми теж реалізували. З його ініціативи запрошено доктора Войцеха Домку, який є головою Ряшівської лікарської палати. Ми домовилися щодо доповідей, поділили секції: хірургічна, педіатрична і терапії літнього віку. Думаю, що вийшли вони дуже цікавими, всі учасники підготували їх дуже ретельно, так, щоб ми змогли один від одного вчитися.

Як діє лікарське товариство у Польщі?

Чесно кажучи, не дуже активно. Перший з'їзд нашого товариства був 30 років тому, в 1991 році, він відбувся у Щеціні. Мене до Українського лікарського товариства залучила докторка Лідія Колянчук, колишня голова.

2.

eprasa.pl 8f6bedb4d4

ПЕРЕПИС

▲ Двомовна таблиця села на Кашубах

Німці, кашуби, сілезці:

як громади популяризують перепис населення

За результатами Національного перепису населення 2011 року представників української меншин у Польщі – 51 тис. Більше за українців – сілезців, кашубів та німців. Що вони думають про цьогорічний перепис і як популяризують його серед своїх громад?

Згідно з даними НПН-2011, німців було 143 тисячі. Щоби ця кількість не зменшилася, меншинні організації ще минулого року запланували великий інформаційний проєкт. У своїх матеріалах вони пояснюють, чому перепис важливий, встановлюють цілі для громади, серед яких – захист мови та освіта. Для популяризації перепису німці виготовили афіші, буклети, створили рамки для фото профілю у фейсбуці. А у своїх регіональних офісах члени організацій допомагають усім охочим заповнювати анкети.

– Такою можливістю скористалося дійсно багато людей. Дехто нам також дзвонив. Якщо хтось не міг приїхати, голови або члени гуртка їхали до нього і допомагали з переписом. Також ми провели кілька тренінгів для членів наших організацій. Ще у березні ми вислали більш як 20 тисяч листів до німецьких сімей, – перераховує активність німців Зузанна Герунд, координаторка Дому німецько-польського співробітництва.

Громада також виготовила п'ять коротких відеоматеріалів. Перший – це інструкція, як заповнити анкету в інтернеті. Інші ролики стосуються питань меншинної культури, мови, підприємницької діяльності. Вони показують також «чорний сценарій»: що станеться, якщо німецької меншини не буде або вона стане дуже маленькою.

– Це жахливе бачення, але воно реальне. В Опольському воєводстві, де я проживаю, перепис населення може мати вплив на нашу діяльність, зокрема на сферу культури. Ці відео скеровані не лише до представників нашої громади, але й до всього суспільства. Ми хочемо, щоби ця «більшість» теж побачила, що буде, якщо нашої меншини в регіоні не залишиться, – говорить німкеня. Вона додає: краще показати людям найгірший варіант розвитку подій, бо тільки так вони зрозуміють, що можуть втратити. Це мобілізує громаду.

Десять років тому про кашубську ідентичність заявили 233 тисячі жителів. Зараз серед цієї громади інформацію про перепис розповсюджують переважно на сайті kaszubi.pl та у медіа, зокрема на регіональній радіостанції Radio Kaszëbë. До популяризаційної акції залучили відомих людей, які походять з регіону. Зокрема, у промоpолику знялася акторка Данута Стенка. Також про перепис розповідають під час культурних заходів.

– Цьогорічний З'їзд кашубів, який відбудеться в серпні у Слупську, буде присвячений, зокрема, питанням перепису населення, – говорить Лукаш Ґжендзіцький, голова Кашубсько-Поморського об'єднання. Представник організації вважає, що великий вплив на кінцевий результат матиме спосіб підрахунку даних.

– Зараз Головне статистичне управління (ГСУ) має амбітну мету – зібрати анкети усіх громадян. Але їм це поки що погано вдається. Як і у випадку вакцинації від коронавірусу, держава не справляється із завданням. Я не знаю, що робитиме цього разу ГСУ, якщо не всі візьмуть участь. Думаю, багато громадян знехтують цьогорічним переписом, – вважає голова кашубської організації.

Найбільше у Польщі, за даними НПН-2011, сілезців – 847 тисяч. Цьогоріч вони не увійшли до «короткого списку» в анкеті перепису. У ній можна позначити німецьку, українську, американську національність. Кожен, хто хоче заявити про те, що він сілезець, мусить перейти на вкладку «інші» і вписати національність самостійно.

– Такий спосіб визначення ідентичності негативно вплине на кінцевий результат. Не кожен розуміє, що може додати цю приналежність, навіть якщо вважає себе сілезцем, – зауважує Марек Новара, член управління Руху автономії Сілезії (РАС). Для участі у переписі різні середовища з Сілезії створили ініціативу «Ślonsko Sztama». Під цією назвою в інтернеті проводять різні промоакції, розповсюджують афіші, буклети, готують матеріали для преси. Сілезці створили теж окрему сторінку spis-powszechny.pl.

– Ми нікого не змушуємо вписувати сілезьку ідентичність, лише інформуємо, що така можливість є, раз в анкеті нас «приховали», – зазначає член РАС.

Цікаво, що найохочіше беруть участь у переписі мешканці саме Сілезького воєводства. Цей факт Марек Новара пояснює активністю своєї громади.

– Припускаю, що люди, які відчувають приналежність до сілезької етнографічної групи, заповнюють анкети активніше, аніж ті, що мають лише польську національність. Перепис – це нагода заявити про свою інакшість, тим більше, коли відомо, що польська держава не хоче визнати нас як меншину, – заявляє Марек Новара.

Представники німецької, кашубської та сілезької організацій не можуть передбачити, чи результат перепису буде для них кращим, ніж у 2011 році, чи гіршим. Не знають також, як і хто використає ці дані. Проте вони впевнені, що брати участь треба.

– Наше походження вирізняє нас у польському суспільстві. Краще дивитися на світ із двох перспектив. Представники меншин загалом мають ширший погляд на деякі справи. Тому якщо хтось походить із такої громади, відчуває свою приналежність до німецької, української чи інших національностей, не варто боятися заявляти про це в переписі. Бути представником меншини – не соромно, – заохочує Зузанна Герунд.

Нагадуємо, що НПН-2021 є обов'язковим. Він триватиме до кінця вересня. Взяти участь можна на сайті spis.gov.pl.

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

ПОДІЇ

Продовження з 1 сторінки

За її часів ця організація була дуже активною. Вони їздили по уьому світі, у тому числі теж в Україну, брали участь в різних конгресах, я з ними навіть два рази побував: раз на світовому конгресі у Львові, а другий – у Івано-Франківську. Але коли докторка Колянчук відійшла з посади, то наша організація дещо обмежила свою діяльність. Але це не тому, що в нас падає дух, ми просто забігані, кожен з нас дуже багато працює, вчиться, робить свою роботу. Але нас немало, біля 25-ти лікарів різних спеціальностей українського походження живе та працює у самому Перемишлі.

Якою є ціль діяльності таких професійних організацій, згуртованих у національному ключі?

Перш за все, кожне нове знайомство є добрим. Коли ми познайомимося, будуть в нас контакти, щоб одне одному допомагати навзаєм, пересилати пацієнтів, консультувати діагнози – це завжди легше, коли знаєш інших лікарів особисто. Як буде потреба шукати доброго спеціаліста в Німеччині чи в Україні, чи з України в Польщі, то вже маємо певний зв'язок, є з чого почати. Це потрібно для співпраці та добра пацієнтів.

▲ Петро Стабішевський, голова Українського лікарського товариства у Польщі

Мені здається, що зараз у Польщі є дуже багато лікарів-громадян України, які переїжджають сюди і заповнюють місця лікарів, що з Польщі виїхали далі на захід.

З моєї перспективи, українські лікарі з Німеччини мають більш розвинені зв'язки з владою держави, їхня організація є визнана державними законами, в нас цього немає. Наша організація – це звичайне товариство, яке не має впливу на закони держави і стосунок до лікарів, що тут приїхали з-за кордону. Німецьке товариство діє для того, щоб притягати українських лікарів до Німеччини, щоб вони не мусіли нострифікувати дипломи, допомагає їм також на початку, «втягають в роботу». В нас ніби тепер на хвилі пандемії вийшов закон, що кожен лікар з України може приїхати і почати працювати. Але як довго це буде діяти і чи лише на час пандемії – ми цього не знаємо.

Тобто дотепер кожен лікар-спеціаліст з України мав обов'язок спершу нострифікувати диплом, а потім ще раз зробити спеціалізацію і щойно тоді міг працювати на рівних умовах з польським лікарем?

Так. Утім, пам'ятаєш, що нострифікацію швидше, як за рік, не зробиш. Потім рік стажування і в середньому 5 років (це залежить від того, чи вона терапевтична, чи хірургічна) – спеціалізація. Зараз можна оминути нострифікацію, але все ж таки треба робити ще раз спеціалізацію у Польщі. Але є ще одна велика проблема: знання польської мови. Без цього – ніяк. Треба скласти мовний іспит в Головній лікарській палаті (державна польська установа. Пол. – Naczelna Izba Lekarska), без цього не допустять до праці. Ми з дружиною коли приїхали після навчання з України, з Тернополя, то пів року в лікарні працювали волонтерами на відділенні терапії, це був 2008-2009 роки. Жінка вчила мову вже в лікарні. Ми теж нострифікували наші дипломи. Я не мусів здавати мовного іспиту, бо я – громадянин Польщі, Оля мусила складати.

І, повертаючи до теми, – на цей момент я не думаю що наше Товариство має можливість в якийсь спосіб лобіювати інтереси лікарів-громадян України на державному рівні. З мого досвіду виникає теж, що участю в таких організаціях, як наша, більш зацікавлені ті, хто живе в діаспорі, ніж ті, які щойно сюди приїхали. В них просто інші пріоритети. Але ми їх запрошуємо, і вони поволі до нас також приєднуються. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА
Фото авторки статті

eprasa.pl 8f6bedb4d4

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Концерти українського учасника «Євробачення-2021» у Польщі

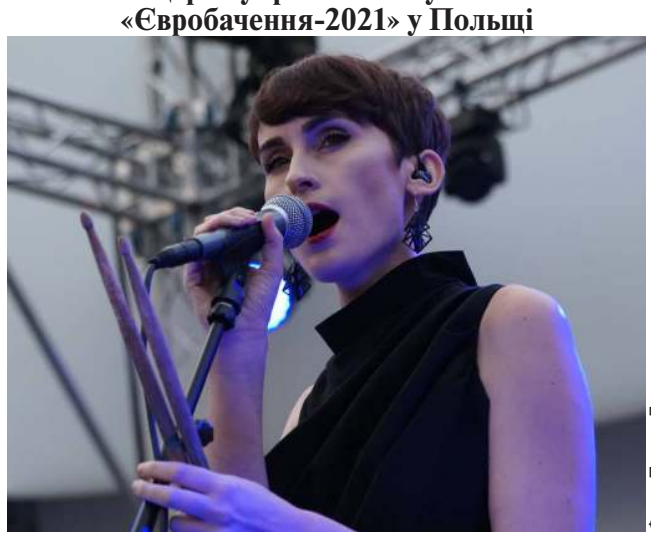

Фото Павла Лози

Наприкінці серпня з трьома концертами у Польщі виступить український гурт «Go_A». Його буде можна побачити у Познані (29.08), Варшаві (30.08) та Катовицях (31.08). «На вас чекають сучасні електронні ритми, африканські барабани та енергійні танці!» – запрошують до участі в концертах музиканти. «Go_A» – гурт, заснований десять років тому у Києві. Він поєднує сучасну електронну музику з етнічними мотивами.

Нагадаємо, що «Go_A» мав узяти участь у пісенному конкурсі «Євробачення-2020» у Нідерландах, проте тоді його скасували через пандемію. Кияни представляли Україну на цьому ж заході через рік. Вони виступили з піснею «Шум», що посіла 5 місце у фіналі та 1 місце у світовому чарті Spotify.

Гурт уже можна було побачити у Польщі. У 2018 році він виступав на Підляшші під час «На Івана, на Купала» у Дубичах-Церковних та на відзначенні Дня Незалежності України у Варшаві.

Продаж квитків на серпневі концерти «Go_A» вже триває. Більше інформації шукайте на фейсбук-сторінці (facebook.com/GoAbandoriginal).

«Вишиванка на Майдані» у Битові

21 серпня у Битові (Поморське воєводство) відбудеться концерт «Вишиванка на Майдані». З огляду на пандемію минулого року організатори вирішили провести його онлайн. Цього року захід повертається на центральну локацію міста – площу Ринок.

Під час першої частини концерту виступлять діти з пунктів навчання української мови та домів культури з Битова, Лемборка та Слупська. На завершення на сцену вийде молодіжний ансамбль зі Слупська. Опісля відбудеться молебень за Україну у місцевому греко-католицькому храмі св. Юрія.

Ввечері на Ринку у Битові запланована друга частина заходу: виступатиме ансамбль «Ватра» з Ґданська, який у своєму репертуарі має не лише українські пісні, але й білоруські, грузинські тощо. Другою зіркою вечірнього концерту стане співак Костянтин Ступак, який емігрував з України та оселився у Битові.

Відвідувачі свята, яке приурочене до Дня Незалежності України, зможуть також придбати собі щось на пам'ять на місцевому ярмарку.

«Вишиванка на Майдані» розпочнеться на площі Ринок у Битові після полудня.

Розмова про польсько-українське сусідство у Вроцлаві

20 серпня з нагоди Дня Незалежності України у Вроцлаві відбудеться дискусія «Польсько-українське сусідство у світовій перспективі». Учасниці спробують визначити події та процеси, які були ключовими для тридцяти років відносин між двома державами, й обговорять, чи «сусідські» суперечки про минуле допомагають зрозуміти українцям та полякам навколишню реальність. Також на зустрічі розмірковуватимуть над тим, чи сприймаються у польсько-українських відносинах глобальні виклики, як-от кліматична катастрофа, довгострокові наслідки політичних трансформацій, міграція, права жінок та працівників. Говоритимуть також про контекст Європейського Союзу та Росії. У дискусії візьмуть участь медіаекспертка Марія Гурська, письменниця та історикиня Олена Стяжкіна, репортерка Бянка Залевська, публіцистка Богуміла Бердиховська. Співбесіду проведе філологиня Анна Лазар.

Зустріч відбудеться за адресою: Concordia Design Wrocław, Wyspa Słodowa 7. Початок о 18:00.

«Лемківска ватра на чужині»

7 серпня в Михалові (Нижньосілезьке воєводство) проходитиме «Лемківска ватра на чужині». Як вказують її організатори, подія відбудеться вже 41-й раз. Цей найстарший лемківський захід у Польщі передбачає серію ініціатив і концертів, присвячених популяризації лемківських традицій і музики. Таким чином етнічна меншина може зміцнювати свою культурну ідентичність.

Перед офіційним відкриттям заходу відбудеться покладання квітів до меморіальної дошки, встановленої на знак пам'яті про акцію «Вісла».

Традиційно вручатимуть нагороду ім. Никифора (Єпіфанія Дровняка) за визначні досягнення у популяризації та розвитку лемківської культури. У програмі є лекція та конкурс про «Лемківску ватру на чужині», спортивні змагання, волейбольний турнір. Не бракуватиме теж танців та гарної музики у виконанні сучасних гуртів, які у своїй творчості використовують лемківську говірку. Серед цьогорічних учасників є, зокрема, колективи «Ластівочка» та «Ластівчата», ансамбль пісні і танцю «Кичера», гурти «Розтока», «Древутня», «Секція репу», «Надія» та «Гилля». Під час нічної забави гратиме колектив «Ворони». Більше інформації шукайте на сайті організатора – Асоціації лемків (stowarzyszenielemkow.pl).

Сеанси українською мовою в кінотеатрах «Helios»

У Польщі відновлюють покази кінонновинок українською мовою. Так, у варшавському кінотеатрі Helios (торговий центр «Blue City») 1 серпня відбулася прем'єра найновішої сімейної стрічки від студії «Disney» – «Круїз у джунглях». Фільм з україномовним дубляжем транслювали цього дня тричі. Глядачі мали також нагоду взяти участь у літньому конкурсі та виграти нагороди. Нагадаємо, що мережа «Helios» є першою у Польщі, яка ввела до свого репертуару сеанси українською – від листопада 2018 року в усіх 46 кінотеатрах компанії.

Українські фільми – на Венеційському кінофестивалі

Фото з фейсбук-сторінки Держкіно України

Організатори 78-го Венеційського кінофестивалю, який вважається одним з найпрестижніших у світі, оголосили конкурсну програму. Україна буде представлена аж трьома стрічками. Про це повідомляє Державне агентство з питань кіно.

Одна з них – «Відблиск» Валентина Васяновича *(на фото)*. Світова прем'єра нової роботи режисера відбудеться в основній конкурсній програмі, де стрічка позмагається за головну нагороду фестивалю – «Золотого лева». У фільмі йдеться про лікаря-добровольця, який після повернення з полону намагається пристосуватися до мирного життя. Нагадаємо, що у 2019 році фільм Валентина Васяновича «Атлантида» визнали найкращим у секції «Горизонти» цього ж кінофестивалю.

Чергова українська стрічка, яку покажуть у Венеції, – це «Цензорка» Петера Керекеса. Це спільне виробництво Словаччини, Чехії та України. Фільм увійшов до конкурсної програми «Горизонти». Він розповідає історію молодої жінки Лесі, яку засудили до ув'язнення в одній із виправних установ Одеси.

У програмі «Горизонти» змагатиметься також «Носоріг» Олега Сенцова. У Венеції відбудеться прем'єра цієї стрічки. Робота над фільмом почалася ще у 2012 році, проте була призупинена через арешт українського режисера російськими спецслужбами у 2014-му. Сюжет стрічки заснований на реальних подіях 90-х в Україні. «Носоріг» створений у копродукції України, Польщі та Німеччини.

Венеційський міжнародний фестиваль — найстаріший кінофестиваль у світі, заснований у 1932 році. Головний приз — «Золотий лев». Цьогорічний захід відбуватиметься з 1 по 11 вересня.

Переклад української книги номінували на конкурс «Найкрасивіша книжка року»

Польський переклад видання Сергія Жадана потрапив до списків «Найкрасивішої книжки року». Про це повідомляє польське Товариство видавництва книг. Збірку віршів «Антена» номінували на конкурс у категорії «Художня література». Вона вийшла у Польщі в 2020 році у перекладі Богдана Задури. Публікацією книги займалося вроцлавське видавництво «Warstwa». Вона містить 80 віршів, написаних упродовж 2016-2018 років.

Конкурс «Найкрасивіша книжка року» проводиться вже 61-й раз. Церемонія нагородження лауреатів відбудеться 9 вересня у Варшаві перед Палацом культури та науки під час книжкового ярмарку. Журі оцінюватиме лише дизайн видань. Над книгою Жадана працювала Йоанна Йопкєвич (група «Проєктор»). На конкурс можна подавати книжки польських видавництв, над якими працювали графічні дизайнери та типографи, що постійно проживають у Польщі.

Підляський архів збагатився новими документами

У липні цього року Підляський архів, що діє в межах Підляського наукового інституту (ПНІ), отримав нові цінні матеріали. Про це повідомляється на сайті інституту. До фондів передали кілька документів XVII-XVIII століття. Стосуються вони майнових питань у місті Кліщелі (Гайнівський повіт). Документи написані латинською, тобто тодішньою офіційною канцелярською мовою Королівства Польського, до якого входило Підляшшя з 1569 року.

Матеріали ці – у досить поганому стані, деякі збереглися лише частково. Вони потребуватимуть реставрації. Нагадаємо, що Підляський архів діє в структурі ПНІ з минулого року. Це один із громадських архівів, які зараз активно створюються за ініціативою неурядових організацій. Його завдання – документування сьогодення та минулого української громадськості Підляшшя: збір, зберігання, опрацювання, оцифровка архівних свідчень (документів, фотографій, аудіо- та відеозаписів) та матеріалів про громадське життя.

Багатокультурність у «Магазині для справи»

«Товариство задля інтеграції мультикультурного суспільства „Номада"» (Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego Nomada) запустило «Магазин для справи» («Sklep dla Sprawy»), у якому хочуть протидіяти дискримінації. Кампанія була створена у співпраці з популярними художниками та дизайнерами.

«Магазин для справи» є частиною ширшої освітньої та інформаційної діяльності товариства «Номада». На його сайті є вкладка «Знання», де можна послухати, як експерти з різних галузей обговорюють питання біженців чи прав меншин. Опубліковані там статті також містять інформацію про те, як підтримувати громади, реагувати на насильство у публічних місцях тощо.

До проєкту запросили, зокрема, українську артистку Юлію Кривич. Нагадаємо, що в останні дні 2020 року з білим прапором із написом «W Ukrainie» вона пікетувала біля Західного вокзалу у Варшаві. Її вчинок наново відкрив у Польщі дискусію про прийменники «на» та «в» із назвою держави-сусідки. В асортименті магазину є футболка з написом «W Ukrainie». Роблячи покупки там, ви підтримуєте проєкт. Більше про нього читайте на сайті Товариства (nomada.info.pl)

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**

Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

eprasa.pl 8f6bedb4d4

АНАЛІТИКА

Бюджет важливіший, ніж справедливість

Лемки, які намагаються повернути ліси, втрачені під час акції «Вісла», очікують справедливості і відшкодування. Представники держави цього не сприймають, бо зосереджуються на потенційних втратах бюджету.

Питання повернення лісів обговорювали на липневому засіданні Сеймової комісії нацменшин. Комуністична влада відібрала майно у депортованих на основі правових актів, виданих після акції «Вісла» у 1947 році. Серед них був указ про придбання державою майна, яке залишилося без фактичних власників. Під такою назвою приховали фактично злодійську тодішню практику. Підставою для клопотань переселенців було те, що цей указ видали з порушенням правових норм. Повертати майно – завжди непросто, а незабаром цей процес може стати неможливим через заплановані зміни в адміністративному кодексі. Як повідомив Кароль Женсевич із Міністерства справедливості, проєкт відповідного закону вже розглянули в Сеймі, зараз він перебуває в Сенаті. Якщо нові регуляції приймуть, зникне можливість визнати недійсними укази про націоналізації майна лемків. Важливо також, що не буде перехідного періоду, а нові норми стосуватимуться і тих справ, що вже перебувають на розгляді.

«Оновлення кодексу, на думку Міністерства справедливості, великою мірою вирішить проблему майнових домагань», – заявив Кароль Женсевич. Він згадав також, що зміни пов'язані з постановою Конституційного суду від 2008 року. У ній ідеться про те, що сучасна держава не зобов'язана відшкодовувати збитки від дій комуністичного режиму у Польщі. Своєю чергою, Януш Лагожни з Міністерства клімату та навколишнього середовища зауважив, що кількість справ, яка зростає, «має фінансові наслідки, які обтяжують Фонд державного майна». А представник Державного агентства лісових ресурсів прямо говорив, що основне завдання установи – це «відстоювати інтереси держави». На відшкодування, здається, вже забракло місця.

Водночас заступник голови Об'єднання лемків (ОЛ) Степан Клапик чітко підкреслював, що актуальним завданням є створення позитивної атмосфери навколо справ щодо повернення майна. Він особисто уже 30 років бере участь у таких процесах. Після демократичних змін у Польщі здавалося, що найкращим способом буде закон про реприватизацію, але його досі не прийняли. «Ми живемо у правовій державі, отже, чому не можемо клопотати про повернення цього, що незаконно у нас відібрали?», – питав у Сеймі Степан Клапик. Голова ОЛ також підкреслив, що лемки не використовують правових регуляцій цинічно – такі натяки з'явилися у звітах держслужбовців. Вони просто, як і інші громадяни, намагаються добитися справедливості.

До цього лемки майже завжди чули, що актуальна правова практика не дозволяє повертати нерухомість, зокрема й ліси. Послідовність, пошук юридичних рішень, консультації зі спеціалістами призвели до того, що така можливість все ж знайшлася – саме через скасування указу про націоналізацію майна. Але навіть цей шлях не гарантував успіху. Відхилення рішень на рівні воєводи чи суду завжди супроводжувалося апеляціями Держагентства лісових ресурсів. Тому деякі справи тривають із 90-х років і донині. Десятилітній процес вважається доволі коротким. Лемки навчилися також співпрацювати з Держагентством, досягли консенсусу у вигляді порозуміння від 2015 року. Але, за словами Степана Клапика, приблизно від 2019-го в публічному просторі з'являються наклепи, мовляв, громада увійшла у мафіозно-корупційну структуру, яка займається вимаганням компенсацій у держави. «І так із жертв нас почали перетворювати у порушників», – відзначив голова ОЛ.

Про заплановані зміни у кодексі і можливості закривати справи, які тривають роками, Степан Клапик сказав так: «Це як кривдою виправляти кривду». А представник лемків у спільній Комісії уряду та нацменшин Степан Дудра зауважив, що зараз бракує політичної волі та системних рішень. Без них окремі люди опиняються у програшній позиції в боротьбі з державним апаратом. За його словами, максимальна кількість лемківських клопотань – це 200-500 справ. «Це – масштаб відшкодувань збитків, заподіяних у результаті комуністичного злочину», – казав Степан Дудра.

Разом із лемківськими лідерами на комісії був присутній також меценат Павел Сокіл, який відзначив: «Одним махом можна відрізати пів життя людей, які клопочуть про компенсацію. На нашу думку, цього справді не варто робити». За його словами, треба залишити на розгляді ті справи, які вже відкриті і тягнуться навіть від 90-х років. У випадку нових треба також встановити якийсь термін, наприклад, 3-6 місяців, для їхнього відкриття. Так раніше врегулювали питання майна польських переселенців-«забужан» та власників ділянок, відібраних у часи Народної Польщі під будівництво доріг. В останньому випадку люди мали 3 роки на подання клопотань.

Лемківські ліси, крім правового, мають також важливий моральний аспект. Про це говорив голова ансамблю та товариства «Кичера» Юрій Старинський. Він підкреслив, що для лемків земля, як і ліс, мали фундаментальне значення. Це була святість. Люди садили ліси поколіннями, дбали про них, передавали нащадкам. Зрубати дерево і продати його – це був крайній крок. З цим пов'язані вірування, обрядовість, звичаї тощо. «Цієї святості у 1947 році за дуже короткий час лемків позбавили. Так само, як і хат, землі, храмів та могил предків», – говорив Юрій Старинський. Отже, якщо люди нині намагаються повернути це майно, то вони борються і за свою честь та право бути громадянами Польщі, зберігаючи власну ідентичність. Тому голова «Кичери» закликав не забирати у лемків моральне право на те, що було власністю їхніх предків.

Ці заяви підтримали голова Сеймової комісії та її члени, які самі походять із меншинних громад. З протилежного боку опинилися представники правлячої команди. Серед аргументів вони наводили, зокрема, те, що на місці нинішніх лісів під час виселення лемків були звичайні сільські поля. Тут Юрій Старинський відповів, що клопотання стосуються саме багатовікових лісів, що підтверджують архівні документи. Також держслужбовці робили ставку на історію – переконували, що депортація і націоналізація майна виправдані, бо українські націоналісти співпрацювали з нацистами і вбивали поляків.

Такі позиції і факт того, що проєкт змін до адміністративного кодексу не викликав суперечок у Сеймі, показують, що шлях повернення лемківських лісів і надалі залишається довгим і непередбачуваним.

* * *

Наразі, згідно з даними Регіональної дирекції лісових ресурсів у Кракові, на розгляді перебувають 26 адміністративних та судово-адміністративних справ. В обласному управлінні Держагентства у Кросні 11 справ розглядає цивільний суд, ще 4 – це адміністративні та судово-адміністративні провадження, позовні вимоги яких стосуються загалом 744, 23 га. У Любліні відкриті 11 цивільних справ, у позовах ідеться про 4,48 га. У Кракові в результаті завершеного провадження ліси площею 16,74 га у 2018 році та 40,08 га у 2020 році передали колишнім власникам. ■

▲ **Могила на Монастирі з новою пам'ятною дошкою.** Фото з архіву ОУП

Запит щодо могили в Монастирі: відповідь, на яку чекали пів року

Депутати Моніка Роса та Адам Шлапка (Громадянська платформа) наприкінці минулого року звернулись із депутатськими запитами щодо нищення українських могил до Міністерства культури та національної спадщини. Як приклад вони навели поховання вояків Української повстанської армії у Монастирі.

На відповіді довелось чекати майже пів року, хоч регламент Сейму передбачає 21 день.

Передусім депутати хотіли дізнатися, чи відомство планує вносити могили у Монастирі у реєстр військових поховань. Віцеміністр Ярослав Селін повідомив, що звернення передали відповідному воєводі, а той попросив Інститут національної пам'яті (ІНП) про встановлення кількості та осіб похованих. Коли саме це мають зробити – не вказується, а це означає, що кілька разів нищена могила і надалі не матиме захисту, передбаченого державним польсько-українським договором. З іншого боку, навіщо такі дослідження, якщо у відповіді на інше запитання відомство говорить, що проєкт пам'ятника був затверджений підкарпатським воєводою ще у 2000 році?

Наступне питання стосувалося того, що після вандалізму оригінальну меморіальну дошку прибрали. Тут коментар короткий – з відомством ніхто щодо цього не консультувався, свою оцінку надав ІНП, і саме до них треба звертатися у цій справі. Особливою є відповідь на запитання про плани відомства щодо вирішення проблеми так званих «нелегальних українських увічнень» у Польщі. Ярослав Селін спочатку стверджує, що міністерство займається легальними пам'ятниками, а потім наводить приклади тих, які останнім часом вдалося відновити. Далі відомство стверджує, що не має повноважень відповідати на запитання щодо кількості звинувачень у справах щодо нищення українських місць пам'яті. Там також притримуються думки, що щодо цих об'єктів треба вести переговори на рівні держав. Це означає, що в такому діалозі не передбачена участь, наприклад, Об'єднання українців у Польщі.

Отже, виходить, що в Міністерстві культури та національної спадщини аж пів року мучились, щоби відповісти, майже не відповідаючи. Що ж, це – також показова реакція. ■

Сторінку підготував Григорій СПОДАРИК

eprasa.pl 8f6bedb4d4

УКРАЇНА

Вулиці Попасної

РЕПОРТАЖ

Донбаська «Wieliczka», втеча культурного фонду з-під окупації та інші історії з Донеччини

Це друга частина розповіді про подорож Донбасом — містами недалеко від лінії фронту, які були окуповані проросійськими бойовиками, а потім звільнені українськими військовими. Перша частина вийшла в «НС» № 30 від 25 липня 2021 року, присвячена вона була Лисичанську та Сєвєродонецьку — двом містам Луганщини. У цьому матеріалі — розповідь про ще кілька невеликих містечок Донеччини.

...Мої співрозмовники не можуть дійти згоди у тому, скільки їхати до Бахмута. У Лисичанську кажуть: «та годину, хоч автобусом, хоч блаблакаром доїдете». У Сєвєродонецьку на автовокзалі: «годину? не знаю, хто вам так сказав, дорога ж одна, їдуть усі однією і тією самою». Автобус, згідно з розкладом, їде майже дві години. Урешті-решт на практиці виходить компроміс — доїжджаємо за приблизно півтори.

Ще одна суперечка навколо цього міста — як його правильно наголошувати. Поза Донбасом ви найчастіше почуєте «БАхмут», із наголосом на перший склад. Натомість місцеві скажуть вам, що правильно — «БахмУт», з наголосом на другий. Це питання навіть обговорювали якось у блозі професора Олександра Пономаріва (покійний нині, популярний український мовознавець, він вів блог на «ВВС Україна», у якому роз'яснював різні мовні суперечки).

Утім, всі ці розмови тривають лише останні кілька років, коли місту повернули його історичну назву. До війни Бахмут був Артемівськом, а перейменували його вже у межах декомунізації, коли по всій країні почали прибирати радянські назви вулиць і населених пунктів та повертати їхні питомі найменування. До слова, у Бахмутському районі є селище міського типу, яке нещодавно також повернуло собі історичну назву... Нью-Йорк. Саме так воно називалося аж до середини минулого століття, коли радянська влада перейменувала його на Новгородське. Населений пункт заснували німецькі колоністи (як і дуже багато міст на Донбасі, попри важливий для радянської влади міф, що саме «совіти» принесли на Схід України «цивілізацію», тобто розвиток промисловості). Зараз існує декілька переказів щодо походження назви. Наприклад, що дружина одного з німців була американкою і сумувала за рідними землями. Або ж — що колоністи сподівалися, що селище розвиватиметься так само динамічно, як його заокеанський тезка.

Але повернімося до Бахмута. Ще одна річ, якою він відомий, — саме там уперше на Донбасі підняли блакитно-жовтий прапор. Це сталося 7 листопада 1917 року, коли Центральна Рада проголосила створення Української Народної Республіки. Проте вже наступного року туди прийшли більшовики.

Аби доїхати із Сєвєродонецька у Бахмут, треба перетнути межу між Луганською та Донецькою областями. У всій решті України ці межі умовні, як кордони країн-членів ЄС, але поруч із війною все інакше. Минаємо перший блокпост, на другому автобус зупиняється, пасажири виходять, і військові перевіряють у всіх документи. Фотографувати на блокпостах заборонено, тому я просто намагаюся запам'ятати навколишні краєвиди, а вони тут несхожі на все, що доводилося бачити раніше: безкраї степи і величезні трикутні гори-терикони. На багатьох із ним можна побачити українські прапори.

Подекуди автобус їде повільніше, бо дорогу якраз ремонтують. Відчувається контраст із новеньким її шматком у Луганській області і ще не відремонтованим — у Донецькій, але коли роботи завершать, автобус якраз доїжджатиме до Бахмута за ту саму годину, про яку мені говорили.

Бахмут і його танкова база, Соледар і його шахти

Це місто так само у 2014 році було окуповане бойовиками, але не до кінця. Єдина точка у тодішньому Артемівську, до якої вони так і не потрапили, попри всі намагання, — це місцева танкова база. Там зберігалося дуже багато військової техніки, і бойовики, зрозуміло, прагнули туди прорватися. Увесь період окупації українські бійці перебували там фактично в облозі, і база залишилася під їхнім контролем. Бойовики штурмували її загалом 5 разів. Перша спроба штурму стала заразом і першим серйозним зіткненням російських гібридних військ з українськими силами: усе це відбувалося на самому початку війни, коли окупанти захоплювали адміністративні будівлі та відділки силовиків, і саме на танковій базі вони зустріли серйозний опір. Під час окупації військові були на зв'язку з місцевими жителями: останні могли повідомити про маневри техніки бойовиків, яку бачили в місті, а бійці через місцеве онлайн-видання 06274.com.ua передавали населенню свої повідомлення.

▲ Вулиці Бахмута

Неподалік від Бахмута — містечко Соледар. Навряд чи про нього хтось чув у Польщі, але воно має усі шанси стати популярною туристичною локацією на кшталт Велички. Чому? Тут теж є соляні шахти. Поруч знаходиться і велике підприємство з видобутку солі «Артемсіль», найбільше в Центральній та Східній Європі.

У шахтах на глибини 300 метрів відвідувачам можуть показати музей солевидобутку, соляне футбольне поле, вирізьблені місцевими майстрами скульптури. У величезній підземній залі проходили симфонічні оркестри, одного разу всередині шахти навіть запустили повітряну кулю — можете собі уявити розмір цих приміщень.

Донедавна для екскурсій була відкрита лише одна із шахт, у якій уже не ведеться видобуток солі, але на початку квітня цього року підприємство відкрило для туристів ще й «Брянцівську копальню» — найстаршу соляну шахту Донбасу. Там є, наприклад, соляна церква і зони зі світловими ефектами. На пам'ять із Соледара можна привезти котрийсь із популярних місцевих сувенірів — виріб із солі, звісно. Вирізьблюють тут різні речі, але найвідоміші — соляні лампи.

Донедавна тут було не надто багато можливостей для дозвілля — Дім культури, що залишився з радянських часів, бібліотека, та й усе. Але згодом платформа культурних ініціатив «Ізоляція» відкрила у містечку свій донбаський офіс.

Її історія — також дуже цікава. Платформа була заснована 2010 року в Донецьку на колишньому заводі з виробництва ізоляційних матеріалів — звідси й назва. До самого початку війни «Ізоляція» була важливим центром сучасного мистецтва в регіоні. У 2014 році її працівникам довелося переїхати до Києва, коли їхні приміщення захопили бойовики і влаштували там катівню. Зараз місце, де колись був мистецький центр, стало чи не найвідомішим концтабором на Донбасі. Саме там утримували, зокрема, журналіста Станіслава Асєєва. Після звільнення він написав про це книгу «Світлий шлях. Історія одного концтабору».

Відкриття офісу у Соледарі в «Ізоляції» називають поверненням на Донеччину — ще не до рідного міста, але вже ближче до нього. Зараз мистецький фонд займається проєктом «Заземлення», у межах якого до Соледара на короткострокові резиденції приїжджають митці з усієї України, аби досліджувати вплив людини на довкілля і соціальні процеси, які це супроводжують. Окрім цього, «Ізоляція» організовує лекції та майстер-класи для місцевих мешканців, а цього літа показуватиме документальні фільми зі столичного фестивалю «Docudays».

▲ Репетиційна база «Radio Ja» в Соледарі

Цікаво, що вибір Соледара як міста для відкриття донбаського офісу також був невипадковим. Саме тут у ще 2011 році відбувся один із перших проєктів «Ізоляції» — «1040 метрів під землею» китайського художника Цая Гоцяна, якого надихнула історія промисловості східного регіону України.

Місцева активістка Наталя, з якою я зустрічаюся в Соледарі, показує мені не лише офіс «Ізоляції», а й ще одну місцеву ініціативу, яка почала співпрацювати з культурним фондом. Це «Radio Ja» — репетиційна база, яка згуртувала місцевих підлітків, що захоплюються музикою, та кількох дорослих, які їм допомагають. Зараз вони планують обладнати навіть студію звукозапису, а ще кілька років тому не мали власного приміщення. Минулого року в Соледар приїхали волонтери із проєкту «Будуємо Україну разом», і допомогли облаштувати базу для музикантів у покинутому стрілковому тирі. Тепер це — невелика будівля, яскраво розмальована, що стоїть на пагорбі біля стадіону, вона одразу впадає в око. Неподалік ремонтують місцеву школу, добудовуючи до неї додаткові приміщення. Гроші на це виділив Європейський Союз, розповідає Наталя.

Під звуки пострілів

У розмові вона також згадує початки війни — хоча ми довго говорили про «Ізоляцію» та місцевих активістів, я не питала про це спеціально, але про окупацію і нинішню ситуацію завжди заходить мова з будь-ким на Донбасі. Люди хочуть розповідати свої історії, прагнуть бути почутими; можливо, це допомагає також відрефлексувати і прийняти пережитий досвід.

— Село моїх батьків було фактично на лінії фронту, хоча тоді ми так про це не думали. Але з одного його краю стояли українські блокпости, з іншого — блокпости бойовиків. Усе, чим стріляли, літало просто над головами місцевих мешканців. Зараз, коли згадую, думаю — як ми тоді жили? Збирали дітей до школи, займалися буденними речами. Якби зараз таке повторилося, гадаю, я би просто одразу їхала геть, та й усе, — каже Наталя.

10.

eprasa.pl 8f6bedb4d4

ПОГЛЯДИ

ОСВІТА

Навчання української мови в Польщі 2021, або Освіти портрет без прикрас

МАРКО СИРНИК, голова фонду «Просвіта»

Останнім часом в «Нашому слові» почала з'являтися доволі тривожна інформація про скрутну дійсність так званих українських шкіл у Польщі. Пишу «так званих», бо по суті в країні нашого проживання «українських шкіл» так насправді немає. Може за винятком суботніх навчальних закладів типу «Материнка» у Варшаві, створених і ведених українськими мігрантами. Є натомість, і проводиться навчання української мови в польських навчальних закладах, що працюють по всій території Польщі, у майже 150-ти більших і менших місцевостях країни. Українську мову – як мову національної меншини – вивчає у них на сьогодні 2175 учнів – українців громадян Польщі (інформація переказана віцеміністром освіти 19 травня 2021 року під час засідання Спільної комісії уряду та нацменшин у Польщі). Отже, від жовтня 2020 року до травня 2021 року з освітньої системи «вибули» 23% учнів, які до цього вивчали предмет «українська мова» (апелюємо теж до офіційної інформації, яку фонду «Просвіта» надало у жовтні 2020 року польське відомство освіти).

Щоб розуміти, що саме відбувається у нас в освіті зараз, слід факти, які наведені вище, зафіксувати – і немає жодного значення, чи погоджуємося з ними, чи ні. Це просто факти. І як би ми не ставилися до перемиської (напр.) «шашкевичівки» – це не такий заклад, як до 1944 року. Як би ми не ставилися до лігницької альма-матер – це польська школа, яка існує та функціонує на основі польського законодавства, і в якій просто ведеться навчання української мови (звісно, ще й історії та географії України). Подібно й інші «українські» школи в цій країні. Це просто факти!

Згадані з самого початку нашеслівські матеріали, що стосуються навчання української мови у Польщі, – це насамперед дуже добра аналітична стаття редактора Павла Лози, надрукована в газеті 18 квітня 2021 року («Наше слово», номер 16). Заголовка наводити не буду, бо особа, яка його придумала, просто мене і інших (думаю) українців громадян Польщі образила. Це, до речі, вписується в таке русло розуміння – українці, корінні жителі Польщі – хто вони такі? Байстрюки і покручі, здається... Ну, бо як можна було написати «... українські школи не для українців...». Для кого ж тоді? І ким є ті, які у них залишилися? У «НС» є, здається, якась редакційна колегія... Це той випадок, коли в час весняної конференції онлайн, організованої Любою Тхір, одна з вчительок з Ряшева (родом з України) вперто обзивала українських дітей громадян Польщі – поляками. Тобто – не знає навіть, кому завдячує роботу. Тобто – явище доволі розповсюджене і, може, варто з ним поборотись, а не безкритично повторювати.

Повертаючись до самого тексту редактора Павла Лози. Дійсно, з осені (щонайменше) 2020 року в школах, в яких ведеться навчання української мови, почалися перевірки, які вели різні контрольні установи. Від Найвищої контрольної палати по місцеві скарбові палати та освітні кураторії. Перевірювалася інформація надавана школами до центральної Системи освітньої інформації, на основі якої опісля МОН Польщі нараховувало відповідні субвенції (гроші) для окремих шкіл. Крайні дати років, які контролювалися, це 2016 та 2021. Пишучи школи, маю на думці всі шкільні заклади в яких зорганізовано навчання української мови, згідно освітнього закону Польщі, тобто і згадані вже Лігницю чи Перемишль, але й Бартошиці, Ґурово, Білий Бір та 140 тих закладів, в яких це навчання відбувається у формі міжшкільної групи вивчення мови – їх також перевірки торкнулися. І добре, що редактор Лоза про це теж згадав, бо визріла у нас якось манера переживати лише за Ґурово. Або Перемишль. Або Білий Бір, Лігницю чи Бартошиці. А де решта – тобто ті школи, які забезпечують навчанням рідної мови понад 80% українських школярів у Польщі. Їх не шкода? І про них пам'ятати не треба? На мою думку – треба про них саме подбати в першу чергу! І згадувати про Свйонтки, Добре Місто, Битів, Сянік, Лемборк, Кошалін, Старгард, Вєхлиці, Лідзбарк...

Фото Павла Лози

В результаті згаданих перевірок, окремі ведучі органи (місцеве самоврядування) отримали адміністративне рішення про вимогу повернення незаконно наділеної їм освітньої субвенції. Річ стосувалася того, що деякі школи, внаслідок не до кінця чітких юридичних записів реєстрували в Системі освітньої інформації учнів – громадян України як учнів національної меншини. І квоти саме за тих учнів ґміни, повіти чи маршалківські уряди зобов'язані повертати державі, оскільки чиновники ще з 2011 року доводять, що учні громадяни України не можуть вчитися української мови на основі тих законів, як учні – українці громадяни Польщі. Щоб все поставити по своїх місцях – польська держава на офіційному рівні не заперечує, ані не забороняє дітям громадянам України вчитися української мови! Не хоче лише за це платити – бо в цьому вся суть проблеми. Вказує натомість (польська держава), що забезпечити навчанням рідної мови в тому випадку належить або українським дипломатичним установам, або громадським організаціям. Врешті-решт, окремі ведучі органи зобов'язані на цей момент повернути державі кошти, квоти яких сягають від кількадесяти тисяч злотих (українська мова в міжшкільних групах) до понад 2 мільйонів злотих в окремих випадках (школи з повним навчанням нацменшинної української мови). Наголошую – це не школи мають повертати гроші, а їхні ведучі органи – типу ґміна Білий Бір, місто Лігниця, маршалок Вармінсько-Мазурського воєводства і так далі.

Звісно – ситуація нецікава. І звісно ж – вона негативно буде впливати на подальше існування всіх шкіл. Повторюю – всіх, не лише тих у Лігниці чи Білому Борі. Всіх 150-ти! Річ у тому однак, що міжшкільні групи навчання української мови подолають цю проблему. Вони завжди були поза ширшою увагою і мусіли собі давати раду самостійно. Дадуть раду й тепер. Тим більше, що і гроші до повернення там менші. І тим більше, що там чітко – це не вчителі вводили дані до Системи, отже – і не несуть за це відповідальності. Звісна річ – зменшиться кількість учнів (що вже відбувається – до речі). І це недобре. Дивлячись однак з другого боку, якби – не від сьогодні ці міжшкільні групи охоплюють навчанням української мови також учнів середніх шкіл, що колись було майже непомітним. Зараз це явище вже присутнє всюди майже. Окреме запитання – чому ці учні не йдуть (як колись) до шкіл (ліцеїв) у Білому Борі, чи Лігниці? Відповість хтось? Тільки не пишіть, що батьки несвідомі, бо взагалі – саме Ви цих батьків виховували.

Мене дивує інша річ – оскільки з 2011 року на прикладі Варшави ми вже знали, що тут справа може вирішуватися не на нашу користь – чому в це русло ми пішли? Нагадаю – саме у Варшаві вперше чиновники Бюро едукації цього міста дійшли у 2011 році до висновку, що положення статей окремих польських законів не дозволяють їм організувати навчання української мови для учнів громадян України. Мала навіть місце окрема зустріч, організована тодішнім віцеміністром освіти Христофором Становським з представниками українських організацій, депутатом польського сейму Мироном Сичем, представниками батьків та міста Варшави. Завершилося тим, що існуючу до цих пір міжшкільну групу навчання української мови розв'язано, а навчання української мови зорганізовано в іншій школі. На цей раз вже без дітей з України. Згодом для них зорганізовано приватний заклад, який не фінансується державою.

А що саме мене дивує – перше, що ми не вивчили цього уроку, друге, що ця справа не дочекалася тоді якогось більшого резонансу в українському середовищі. А повинна, як бачимо сьогодні.

І повернемося плавно до шкіл в Лігниці, Білому Борі, Перемишлі, Бартошицях і Ґурові. Бо це ж бачу, хвилює найбільше. Мене зрештою, як випускника IV ліцею в Лігниці та особу, яка дивним чином трішечки освітою займається – теж (хвилює). Але не настільки однак, щоб не бачити наших промахів, і того, що так насправді ми самі дали владі аргументи в руки. Проти себе. А оскільки влада до 2015 року якось це терпіла (в нічому теж й не допомогла), то та влада, що прийшла у 2015 році, якось терпіти того не хоче. Комусь дивно?

Почнемо з того, що ситуація в кожній названій вище школі інша. Довгий час в плані будуть чи не будуть розглядалися школи, що зорганізовані у Білому Борі. Специфіка місця, демографічні процеси (посилені масовою еміграцією 1980-х років) та брак ... ідеї навколо майбутнього цього закладу та щораз більша пасивність та інертність середовища зробили своє. Принаймні я так це бачу, як людина ззовні, але теж трішечки в цю школу залучена (також і емоційно – тут вчилися мої діти). Зокрема переживали ми за початкову школу. І дивним чином, на сьогодні початкова школа у Білому Борі переживає своє відродження – кількість учнів зросла до 60-ти (а було й 16 учнів!). Більшість з них – це місцеві діти – отже, школа як приватна дає собі раду цілком добре. І хоч ґміна Білий Бір має теж повернути кошти за минулі роки за школу, це (на мою думку) школі нічим за загрожує. Ані Фондові ДЕКА, який є для неї ведучим органом. З цієї причини, що школа повертала державні кошти, яких не використала, до ґміни. Отже – тим більш ця справа стосується виключно дуету: ґміна-відомство фінансів.

Інша річ – це ліцей. Його ведучим органом є маршалок Західнопоморського воєводства, який теж вже отримав рішення міністра фінансів про вимогу повернення коштів субвенції нарахованої на учнів громадян України (записаних і зареєстрованих школою на навчання української мови як мови нацменшинної). Це квота кількохсот тисяч злотих). І маршалок Західнопоморського воєводства підняв вже рішення – подав фондові «Просвіта» інформацію про плани – переорганізувати школу з нового 2021/2022 навчального року. У листі вказує, зокрема, на те, що з огляду на малу кількість дітей з нацменшини, навчання української мови в цій школі планується з нового року як позакласні заняття у вимірі 2 годин на тиждень. Отже, ситуація така – у школі з українською мовою навчання мова викладання буде вчитися як позакласна в обмеженій кількості годин? Ловите?

Я ні, тому «Просвіта» подала запитання до відомства освіти про перевірку цієї справи. Зараз ждемо на відповідь. Тут і інші парадокси – пам'ятаєте, як весь український світ будував у 80-х роках XX ст. гуртожиток для початкової школи? Зараз він служить ліцеєві, де всього (на червень 2021) може 2 учнів громадян Польщі, а директор початкової школи мусить орендувати додаткові приміщення, щоб помістити своїх учнів? Ловите ще? А тепер уявіть собі ситуацію, коли ліцей буде функціонувати як неукраїнська вже установа (до чого йде) – що з тим гуртожитком? Я бачив довідки пожертв від людей, які самі не мали за що жити – чи не треба (щоб якось хоч бути чесним до них) розпочати процес повернення (перебрання) цього будинку у власність української громади? Це запитання в першу чергу до членів Суспільного комітету будови у Білому Борі – завершіть своє діло!

Окреме запитання до пані директорки білобірського ліцею – Дороти Джевецької: Ви так гарно сказали у інтерв'ю з 04.08.2019 року («Наше слово», № 3) «З новими ідеями», про свої плани щодо

7.

eprasa.pl 8f6bedb4d4

ПОГЛЯДИ

Коротке ad vocem до статті Марка Сирника, або Про «ми і вони»

МИРОСЛАВ СКІРКА, голова Об'єднання українців у Польщі

Ситуація шкіл, де ведеться (велося) навчання української або українською мовою, доволі складна. Це результат довголітнього процесу, в якому ми вважали школи та пункти навчання української мови за місця навчання, а десь далеко в пріоритетах і громади, і школи було те, щоб це були наші «наступники» у громаді. Процеси асиміляції прискорились, і то неймовірно, і раптово громаді школи стали непотрібні. Бодай у такому вимірі, як нам здавалося, що вони – це непорушний елемент українського краєвиду у Польщі. Сумна констатація Марка Сирника – на жаль, правдива. Вже немає українського ліцею в Лігниці. Немає тому, що громада сказала і робить багато, щоб сказати – він нашим дітям непотрібний. Парадокс – ліцей потрібний громаді, але не нашим дітям. Як в дотепі про колгосп: ми за колгосп, але в сусідньому селі. Ми за школу, але не для наших дітей.

Якщо ми як українська громада у Польщі хочемо думати про себе, мусимо повернути собі та нашим дітям переконання – наше українство – це цінність, яку слід плекати. І за яку мусимо платити. Так, як це робили наші діди та батьки. Альтернативою є те, що незабаром останні нащадки депортованих (і недепортованих) під час акції «Вісла» – вимкнуть світло! І спектакль буде закінчений! Ми маємо собі чітко сказати – нам необхідні школи і пункти навчання мови. Це має бути пріоритет нашої громади.

І тут появляється нове питання чи питання нової якості, де я не згідний з поглядами п. Сирника. Хочемо того чи ні, статистично 0,5% тих громадян України, які зараз перебувають у Польщі (і тут залишаться), буде хотіти зберегти свою ідентичність та її розвивати. Вони виростали в іншому культурному та суспільному контексті. Для них Лемківщина чи Перемишль – цікаві місця, але без емоційної складової: такої, в якій ми виростали. І ми не можемо на них через це ображатися. Якщо наша громада збільшиться на 50-70 тисяч українців, для яких українство буде цінністю, то від того ми всі скористаємо. І ми це бачимо вже в багатьох осередках.

Правда, це для нас також виклик. Ми маємо їм (українцям з України) розповісти, чому для України і українства важливі і Перемишль і Сянік, Холм і Підляшшя, Гіжицько, Щецін та Шпротава. І маємо це розповідати так, щоб вони відчули, що це також частина їхньої долі. І у зворотному напрямку: вони мають нам відкрити очі та почуття для тисячолітнього Києва, Чернігова, Полтави, Дніпра та Одеси. Не кажу вже про Львів, Івано-Франківськ чи Чернівці. Для нас, українців з Польщі, українство занадто зациклене на депортації та розсіянні. І на претензіях до влади України, що погано реформує державу. Без зустрічі з живою історією тисячолітньої України ми будемо переконувати наших дітей, що для українства карликовий ріст – це максимум можливостей. Тому, вельми мною шанований пане Марку, пропоную почати творити синтез українства у Польщі XXI століття, а самі цього, без українців з України, не зробимо. Життя показує, що в багатьох містах у Польщі, в тому числі у Варшаві, де живуть діти та внуки багатьох активних українців з Польщі, вони майже нічого не роблять. Зате ті, хто тут прибув з України, – дуже діяльні. Незважаючи на те, що вони – чужинці! Тобто, працюймо разом! І розуміймо одні одних разом. ■

Хто потрапить до українського раю?

ХРИСТИНА ЗАНИК, головна редакторка «Нашого слова»

Одна моя знайома переїхала жити в Польщу з України. Коли одного разу вона їхала на велосипеді і розмовляла по телефону, їй трапився вредний дідуган, який до того ж не любив українців. Почувши мову сусідів, він кричав, розмахував палицею і намагався ввіпхнути її поміж велосипедних спиць.

«Я відчула себе, як темношкіра!», – вигукнула обурено подруга, розповідаючи мені цю історію. Навіть не помітила, що цим образила темношкірих. Часто люди, які почуваються маргіналізованими у якомусь суспільстві, знаходять ще слабшу групу, якій вказують, що вони «не такі». Або ж не помічають того, як за рахунок приниження інших намагаються вивищитися самі.

Наприклад, у Чикаго я зауважила, як емоційно українці розповідали, що ніхто не хоче брати на роботу «мексиків». Так вони називають мексиканців, які так само приїхали в США, щоб заробити. Мої співрозмовники говорили про них зверхньо. Мабуть, таким чином хотіли утвердитись у своїй важливості. У Франції – країні, де приблизно кожен четвертий мешканець має мігрантське походження (один або двоє батьків були мігрантами) – окрім того, що зустрічається негативне ставлення чи прояви расизму щодо «приїжджих», зараз поглиблюється протистояння між різними спільнотами (наприклад, між арабами та темношкірими).

Все це я пишу для того, щоб показати, що більш вразливі групи у будь-якому суспільстві можуть бути не лише в слабшій позиції, але й в опозиції до інших подібних спільнот. Мабуть, кожен чув подібні історії і про те, як старіші хвилі українських мігрантів у Канаді і США не сприймають інших, наступних. Мовляв, то – «неправильні» українці.

А що ж на «нашому подвір'ї»? Те, що деякі представники громади висловлювали своє несприйняття, критику українських мігрантів – не новина. Я неодноразово чула (впевнена, що й ви теж), що мігранти – «не такі», «розмовляють зрусифікованою мовою», «нічого їх не цікавить, крім роботи, за якою приїхали», «не відвідують наших подій», «не ходять до церкви»... Список можна продовжити різними варіаціями на тему. Попри ці зневажливі коментарі, «караван іде»: мігрантське середовище стає все міцнішим, створює та розвиває свої організації, реалізує власні проєкти. У багатьох містах відбувається ефективна співпраця громади та мігрантів. Наприклад, у Варшаві до організації відзначення Дня незалежності України залучені обидві спільноти. Зрештою, у столиці Польщі, а також у Кракові чи Вроцлаві помітнішим та дієвішим є саме мігрантське середовище. Існують також зв'язки на особистісному рівні, вони дозволяють «розтоплювати лід» найефективніше. Якщо ви, як і я, концентрувалися на цих позитивних прикладах, то розумієте, чому я не вважала за необхідне піднімати тему зверхності у ставленні до мігрантів та не хотіла надавати їй додаткової ваги.

Проте кілька частин тексту, який надіслав до редакції Марко Сирник, вразили мене. Провідну тему статті, у якій голова «Просвіти» є експертом, я коментувати не буду. Беззаперечно, в ній описані важливі освітні процеси та проблеми, їхні причини та наслідки. Інтелігентна людина, експерт з питань освіти дозволяє собі зверхні висловлювання щодо мігрантів з України. Пан Сирник, виявляється, має багато неприязні до них, і навіть не намагається цього приховати. Я попросила прибрати ці емоційні суперечливі фрагменти, які ображають навіть працівників редакції, але автор навідріз відмовився.

9.

ліцею «Насамперед я б хотіла зробити його ще більш відкритим для учнів – нащадків акції «Вісла», оскільки нині в ліцеї навчається переважно молодь з України. Для мене важливо, аби тут і далі цінувалися плекання української ідентичності й навчання в патріотичному дусі, оскільки ліцей засновано з думкою про українську меншину...», – хочете це зробити позакласними заняттями у вимірі 2 годин на тиждень? У третій рік Вашого директорства я не побачив жодної активності, щоб притягнути до ліцею учнів української національної меншини. Жодної!

Попри проблеми у Ґурові школам у цій місцевості нічого не загрожує. Тут додаткова інформація – якою важливою є також політична активність, і наскільки може це бути вирішальним – мати таку людину як Мирон Сич. І роками будована прихильність місцевої влади. Школа однак – на мою думку – має більш зацікавитися учнями – українцями з Польщі. Теж тими, хто в школі вже є. Щоб не відчували себе відчуженими і покинутими в морі колег з України.

Бартошиці – такої кондиції школи і такої директорки як Люба Тхір бажаю всім. Приємно, тим більше, що у першій декаді 2000-х років ми трішечки за Тебе поборолись.

Без більших проблем пройде цей несприйнятливий час і в Перемишлі. Тут спрацювала теж як і особа директора, так і підхід (на диво) місцевої влади. Однак без гуртожитку на майбутнє буде вам важко.

Складний час зате (дуже складний) для шкіл у Лігниці. І персонально для пані директорки Анни Гаврильчак-Маланчак, яку додатково місцева влада (місто – ні, не ПіС) подала на розгляд прокуратурі, аргументуючи це тим, що подала неправду до Системи освітньої інформації. Також йдеться про учнів громадян України. Кошти, які мало б повертати місто, подібно як в інших випадках. Слідкуючи за цією справою, складається таке враження, що тут справа має більш персональний характер, а місто використовує момент, щоб заблокувати дотеперішній директорці участь у конкурсі на директора шкільного комплексу. Тим не менше – 35 учнів в двох школах (громадян Польщі) – це не надто багато як на школу з такими традиціями. Місто Лігниця повелося не так, як всі інші ведучі органи в Польщі – зміни в планах уроків введено вже в другому півріччі поточного шкільного року. Відсторонено учнів з України від уроків української мови, а місцевим школярам надано лише можливість вчитися рідної мови в міжкласних групах. Де-факто отже – школа втратила вже свій статус. До речі – тут теж інформація, як важливими є чіткі записи в Статутах шкіл. В тому випадку у документі записано лише, що школа надає можливість вивчати українську мову. Тому наша інтервенція на цей час була відхилена. Як би не дивитися ... надає... Якось!

І про сподівання (або розуміння) освіти. Державної освіти. У 22 номері «Нашого слова» (від 30.05.2021) редактор Ігор Щерба наводить розмову з паном Юрієм Павлищем (заступником голови ОУП у Лігниці). Там читаємо такі слова, що: «хочемо, щоб від вересня у лігницькій школі запрацювала нова система навчання...». Пане Юрію – вона вже запрацювала – у Вас вже немає школи. Є те, що ми звикли називати пунктом навчання української мови! Думка, що залучите (на цей час) учнів громадян України і все повернеться до старого русла, є ілюзією, і не варто навіть про це думати! Без зміни законодавства у Польщі цього не станеться. А змінити його не схотіла ані Громадянська платформа, ані не схоче ПіС. І навряд, чи того буде хотіло СЛД. Чи ще хто-небудь!

А від себе скажу – і добре! Добре тому, що ми не можемо будувати свого майбутнього на мігрантах з держави Україна! Наше майбутнє – це наші діти! Наші вчителі! Наші священники! Наші редактори, в тому числі і в «НС»! Ті, які розуміють, для чого ми тут є, і звідки взялися!

Бо звідси і взялася вся проблема. Ми легко відпустили (так – легко!) і перестали займатися працею зі своїм середовищем. Діти не приходять до школи – наберемо з України. І переживемо. Це слова вчительки – майже ікони українського вчительства у Польщі! Ще 30 років тому назад я закликав школи працювати з так званими пунктами – і? Яке зацікавлення тих же шкіл – дивіться у другій декаді 2000-х років, робив аналіз – долі випускників, та враження з років навчання в «українських» школах. Жодна школа не звернулася, щоб цю інформацію їй надати. А було що читати. Справедливо чи ні, об'єктивно чи менш – діти писали про свої школи. Може 20% (і це інформація вже підкручена) з них пішло б до цієї школи вдруге – дивує, що батьки не дають до Вас своїх дітей.? Чому не хочете знати – для чого не дають?

В 24 номері «Нашого слова» (від 13 червня 2021 р. «Українські ліцеї – на грані катастрофи») пан редактор Орест Лопата, пригадує трагічні 50-ті роки XX століття і процес творення та організації навчання української мови у Польщі. І постаті людей, яких не можна було подолати. Не думаю, що ми будемо тими, які будуть цей процес закривати. Оскільки зрозуміємо одне – це не держава, а ми будуємо або руйнуємо. Держава і умови, які вона (та чи інша) створює, можуть лише допомагати або перешкоджати.

Останнє запитання – пригадуєте школу під шатром в Ґурові (90-ті роки XX ст.) – якою була Ваша мотивація і для кого Ви ту школу будували? Про гуртожиток в Білому Борі я вже згадував – де Ваші тодішні мрії та ідеали?

Так, я колись почув – ми зробили це, тепер ваша черга (молодих). О, ні: оскільки у Вас немає кому взяти і передати естафету, Ваше діло і Ваша робота – незавершені! ■

Збережено стилістику автора.

eprasa.pl 8f6bedb4d4

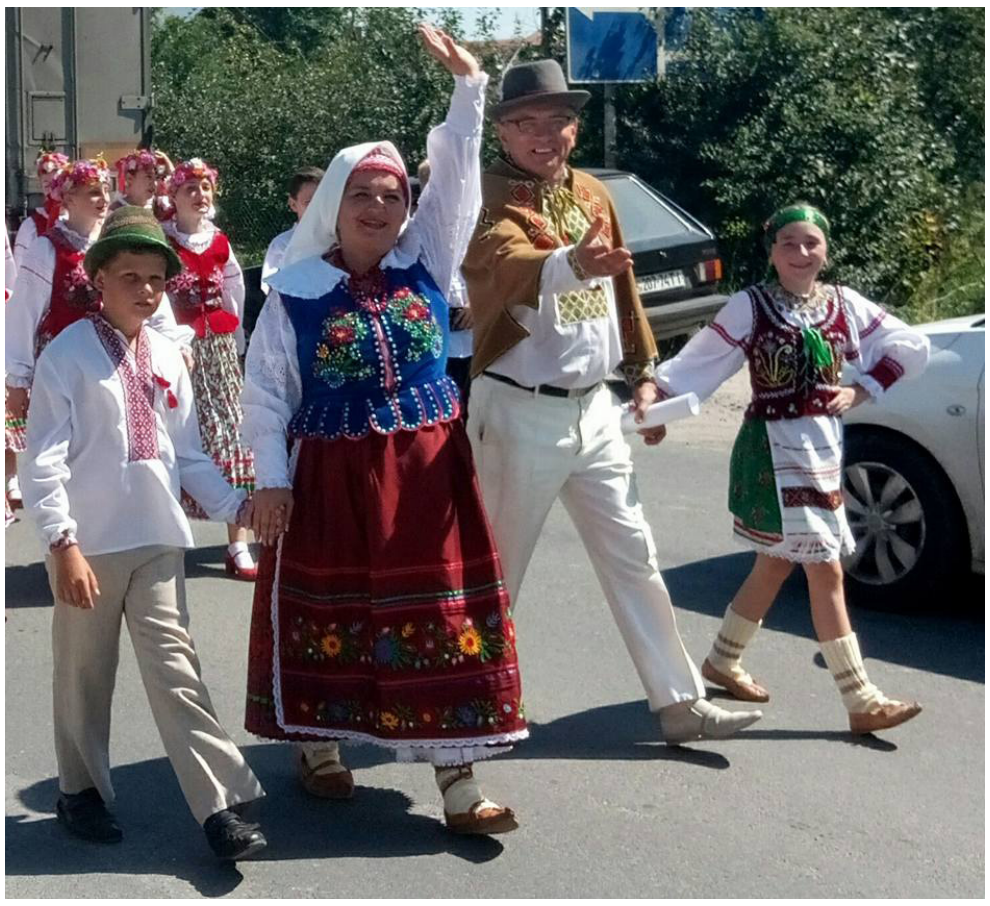

Віра Дудар-Дидина:

«Трымай ся купы, дорога лемківска родино»

Віра ДУДАР-ДИДИНА – директорка музейного комплексу «Лемківське село» у місті Монастириська на Тернопільщині. Ми поговорили з нею про місію інституції, рух сучасних лемків в Україні та закордоном, а також – про те, чому треба берегти лемківську говірку.

Розкажіть, будь ласка, про ідею заснування музейного комплексу та його місію.

Слава Ісусу Христу! Витам, дороге поважне товариство!

Наш музей заснований в далекому 1996 році небайдужими лемками-патріотами. Після примусового переселення з прадідівських етнічних земель в Україну наша громада завжди трималася купи, зберігаючи справжній лемківський дух. Ініціатором створення музею став отець Анатолій Дуда-Квасняк. Організаторами нашої музейної колиски були Михайло Громосяк, Марія Микитин, Михайло Тиханський, Орест Гойняк, Стефанія Гурей та ще багато інших справжніх лемків, котрі по крупицях будували нашу святиню.

У часи активних асиміляційних процесів лемківська культура загалом зазнає трансформації та втрачає ідентичність, тому збереження та популяризація її самобутніх складових – головне завдання, що стоїть перед комплексом «Лемківське село».

Наскільки лемківська проблематика є важливою для наших сучасників? Які пласти культури та історії викликають найбільший інтерес серед дослідників та відвідувачів музею?

Я вважаю, що для кожної освіченої людини питання дослідження свого родоводу, визначення національної ідентичності є культурною константою. Не визнаю терміну «громадянин світу». Для кожної людини святою повинна бути пісня, що співала бабуся, традиції, котрими жили не одне покоління, мова, якою вона молиться до Бога. Не тільки хлібом насущним має повнитись життя. На жаль, наш шалений світ безнадійно губить ці перли. І лемківський світ також. Асиміляція робить свою «чорну справу».

Після вигнання з рідних Бескидів лемки зуміли вибудувати алгоритм збереження своєї культури. Підтвердженням цього є наш музей. Нелегко не втратити самобутність та ідентичність, проте ми намагаємося знаходити різні форми зацікавлення нашим культурним спадком: перед Великоднем гостей зустрічає великодній лемківський кошик із семиметровими лозами-багнітками, упродовж різдвяних свят лемківську шопку освітлює п'ятиметровий різдвяний янгол. Ми намагаємося бути креативними та цікавими для поціновувачів лемківської культури.

Я знаю, що музей проводить різні наукові експедиції. Які з них були найбільш значимими та цікавими?

Так, ми часто їздимо на такі заходи, зустрічаємося з поважними лемками. Ми започаткували експедиції-фотосесії «Обличчя Лемківщини», у межах яких записуємо спогади, фотографуємо в етнічних лемківських вбраннях людей, які народилися до депортації у Польщі. Дуже цікавими були поїздки до лемків Підгаєччини. Ми відвідали села Білокриницю, де мешкають переселенці з Лелюхова, та Угринів, куди виселили людей із села Вислік. Дуже трепетні спогади, цікаві знайомства та неймовірні лелюхівські співанки!

Якими є сучасні лемки України? Чи підтримуєте зв'язок із земляками з Польщі?

Вони спраглі до вивчення свого коріння. Хоча з гіркотою зазначу, що асиміляція, як той спрут, пустила й тут свої згубні щупальця. У сучасному лемківському русі присутні як самовідданість та активність, так і байдужість. На це є об'єктивні причини: роки життя у совдепівських реаліях, страху і подекуди – глуму над усім, що лемківське. Недільні школи, часті зустрічі та творчі заходи, фестивалі та постійне самовдосконалення – ось головні складові збереження нашого самобутнього субетносу. Це єдиний шлях, яким рухаються сучасні лемки України.

Сторінка комплексу «Лемківське село» у фейсбуці ведеться лемківською говіркою. Чи багато залишилося мовців, які розуміють та розмовляють нею?

На жаль, мало залишилося носіїв справжньої лемківської бесіди. І надважливим завданням, котре стоїть перед лемками і музеєм зокрема, – це пропагування та вивчення її на усіх можливих рівнях. Я твердо переконана, що, зберігши бесіду, ми врятуємо лемківство. Дуже прикро відзначати, що мало нащадків дітей Бескидів володіють говіркою. Тому ми й ведемо сторінку саме нею, хоча б у такий спосіб створюємо майданчик для зацікавлення і вивчення нашої самобутньої бесіди. Радію з того, що наші друзі зі Львова – організація «Молода Лемківщина» – теж мають значні напрацювання у цьому напрямі. Також для нас принциповим є проводити заходи лемківської культури виключно говіркою. Особливо тішить, що започаткований музеєм регіональний дитячий фестиваль «Лемківски пацюрки» збирає на нашому Ватряному полі сотні лемчаток, які вчаться говорити, співати говіркою, танцювати і бавитись.

Фестиваль «Дзвони Лемківщини» давно став візитівкою міста Монастириська. Що вже вдалося зробити, а що – ні?

Передусім ми заявили на весь світ, що Монастириська, де найкомпактніше проживає наша спільнота, дійсно стала неофіційною столицею лемків України. Минулого місяця відомий етнограф Василь Джула із США передав нам частину своєї колекції. Ще один знаний лемко, Владек Максимович, повністю оплатив транспортування цих матеріалів до нас в музей. Урочисто відкрилася виставка, завдяки якій у нас значно пожвавішало екскурсійне життя.

На цьогорічному фестивалі плануємо показ-дефіле колекції лемківських строїв Василя Джули. Найбільша моя мрія – разом із добудовою музею та розбудовою сучасного лемківського скансену створити наступного року дитячу недільну лемківську школу. Без цвіту немає плоду, без юного лемківського пагона не буде потужного розквітлого нашого дерева. Я вірю, що так і буде, бо Бог стоїть над нами! Що прийде час, і в Монастириськах розбудується родинне гніздечко, до якого злітатимуться лемки-птахи з усього світу.

Які ще проєкти плануєте на наступний рік?

Звісно, продовжити пропагувати лемківську культуру на наших головних фестивалях. Окремим напрямом роботи музею є створення ініціатив на європейські ґранти, спрямованих на розбудову музейного комплексу. Окрім завершення будівництва сучасного приміщення, ми плануємо окремі експозиції автентичного лемківського села, фестивальну та дитячу локацію «LEMKОбайки» та багато інших цікавинок, які привернуть увагу поціновувачів нашої культурної спадщини.

І насамкінець – побажання читачам.

У цей непростий час зичу усім читачам «моцного здравічка». Коронавірус перевернув увесь світ догори дригом, «зґевердал» всі наші плани і мрії. Тож тільки при доброму здоров'ї і хочеться творити, рухатися вперед. Без нього – і не мріється, і не живеться повноцінним життям. А ще хочеться побажати культурного пробудження від цього страшного сну. Розбиймо цей панцир байдужості до культури загалом і до лемківської зокрема. Коли у нас буде шанобливе ставлення до співанки, лемківських традицій – тоді виростуть крила і захочеться літати, на повні груди заспівати нашу лемківську співанку так, щоб аж рідні Бескиди почули!

І хтовды потішат ся за нас з неба нашы прадіды, хтовды не пропаде наш богатий лемківский спадок! Трымай ся купы, дорога лемківска родино! ■

Наталія ПАСІЧНИК

Фото надані Вірою Дудар-Дидиною. На них – сама пані Віра, а також найцікавіші експозиції музею

eprasa.pl 8f6bedb4d4

Історія

Історичний календар

серпень

14 серпня 1968 року помер Данило Лимаренко (1895–1968), організатор Вільного козацтва, повстанський отаман, сотник Армії УНР (підполковник в еміграції). Учасник Першої світової війни. Наприкінці 1917-го увійшов до Ревуцького куреня Вільного козацтва на Херсонщині. Очолював штаб Запорізької групи Дієвої Армії УНР (1919). На початку 1920-го перебував у партизанському загоні Андрія Гулого-Гуленка. Командир 6-го куреня Низових Запорожців 1-ої Запорізької дивізії Армії УНР під час Першого зимового походу.

«Де поділися ті кілька- і кільканадцять тисячні полки і корпуси, коли постала потреба боронити нашу молоду державу? – писав Данило Лимаренко у спогадах про українізацію полків та корпусів старої російської армії. – А горстки вояків, посталих на цілком новім ідеологічнім грунті, боролися і витримали до кінця. Українські Січові Стрільці, Запорожці, УГА, Волинська, Київська, Шоста, Залізна – дивізії, що виросли із коріння українського ДУХА, залишилися вірними ідеї української державності до смерти».

Пізніше був інтернований до Польщі, мешкав на Волині. Здобув ступінь інженера-геодезиста. Член-засновник Українського національно-державного союзу і Союзу українських ветеранів. У 1950-му емігрував до США. Автор розвідки «Монгольська імперія (Звідки прийшов розгром Української княжої держави і звідки Москва запозичила свою імперіалістичну ідеологію)». Нагороджений Хрестом Симона Петлюри.

15 серпня 1819 року у селі Сокиринці на Чернігівщині народився Григорій Ґалаґан (1819–1888) – етнограф, громадський діяч, меценат. Відстоював права селян, через що у нього виникали конфлікти з місцевими поміщиками. Активно виступав за скасування кріпацтва і повне звільнення селян, входив до «редакційної колегії», яка працювала над підготовкою селянської реформи 1861-го.

За його фінансової підтримки відкрито колегію Павла Ґалаґана в Києві (названу на честь рано померлого сина), гімназію в Прилуках (1874), ремісничі училища в Ічнянському і Прилуцькому повітах, низку народних шкіл. Григорій **Ґалаґан** виділяв кошти на діяльність журналу «Київська старовина» та інші українські видання.

1871-го заснував у рідному селі перше в Україні ощадно-позичкове товариство для боротьби з неврожаями. Очолював Південно-Західний відділ Російського географічного товариства (1873–1875), з якого вийшов 1876-го, на знак протесту проти Емського указу.

Фото з Вікіпедії

Ще в юнацтві, повернувшись у рідні краї з Петербургу, занотував у щоденнику: «Я в Малоросії! У моїй вітчизні – я не можу описати те приємне почуття, яким я володів, увійшовши в церкву і побачивши, що я знову перебуваю з мирними моїми співвітчизниками, які (і чоловіки, і жінки) так прекрасні!». Автор наукових фольклорних і етнографічних праць. Один із засновників Київської міської публічної бібліотеки (нині – Національна парламентська бібліотека України).

16 серпня 1941 р. Йосип Сталін видав наказ № 270 «Про відповідальність військовослужбовців за здачу в полон чи залишення ворогу зброї», за яким всі радянські військовополонені оголошувалися зрадниками. На початку німецько-радянської війни Червона армія зазнала низки поразок. Кількість радянських полонених на кінець 1941-го становила майже 3,5 млн солдат. 16 серпня 1941-го Сталін видав наказ № 270 «Про відповідальність військовослужбовців за здачу в полон чи залишення ворогу зброї». За яким кожен червоноармієць мав боротися до останнього, а здаватися в полон заборонялося навіть в разі оточення. Усі радянські військовополонені оголошувалися зрадниками.

При цьому сам наказ не підлягав публікації, натомість його мали зачитати у всіх військових підрозділах. Була шифрограма генерала армії – Георгія Жукова від 28 вересня 1941-го за № 4976 з наказом розтлумачити всьому особовому складу, що сім'ї тих, хто здався в полон, будуть розстріляні, а самі вони після повернення з полону також будуть розстріляні.

Один із прикладів дії цього закону – долі генералів Павла Понеделіна і Миколи Кирилова, які потрапили в полон до німців ще 7 серпня 1941-го, але були згадані в наказі як зрадники та дезертири, і незабаром заочно засуджені до розстрілу. Звільнені американцями в 1945-му, повернулися на Батьківщину. Де їх заарештували і в 1950-му розстріляли.

18 серпня 1881 р. у Тернополі народився Клим Гутковський (1881–1915), громадський діяч, комендант Гуцульської сотні Українських січових стрільців (УСС). Навчався у Львівській політехніці. Захоплювався спелеологією. 1908-го відкрив «Кришталеву» печеру у селі Кривче на Тернопільщині, склав її топографічний план і вперше сфотографував. «...удалось мені зовсім случаймо відкрити печери, яких нікому і не снилось. Печери ті своєю величиною та красою могуть рівнятись хіба з адельберськими, а є там навіть річки, яких і Адельсберг не має», – описував своє відкриття Клим Гутковський. Деякий час мешкав у Бразилії, редагував часопис «Праця» (1910–1911). 1913-го заснував організацію Українських січових стрільців у Бориславі.

З початком Першої світової війни – старшина Легіону УСС, у жовтні 1914-го сформував і очолив Гуцульську сотню. Брав участь у боях із росіянами під Вишколом. Учасник бою Степан Глушко писав у спогадах: «Сотник Гутковський одержав приказ заняти коту під Вишковом... Чути певний голос сотника: Вперед хлопці! І сам він стоїть просто, не шукає охорони перед кулями. Його постава додавала відваги молодим стрільцям, що перший раз почули воєнну музику... Москалі кинули кріси, піднесли руки вгору і просять пощади. Сотня Гутковського взяла в неволю около 300 москалів сибірського полку і відставила їх в запілля... Серед стрілецтва говорили, що його кулі не чіпаються, бо він в білий день ходив прямо перед позиціями, хоч кулі свистали попри вуха. І дійсно одчайдушна відвага сотника дивувала не тільки стрільців, але й страшила так своїх як чужих».

Підготувала
Олена ГУМЕНЮК

Фонд Український Народний Дім у Перемишлі
Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu
ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl
PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001
ПІДТРИМАЙ РЕМОНТ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В ПЕРЕМИШЛІ!

Продовження з 7 сторінки

Заголовки голова «Просвіти» прочитує в незрозумілий спосіб: сам побачив хибне трактування, сам на нього й образився. Наприклад, стаття «Українська мова у школах меншин – не для українців?». Особа, яка його придумала, – пише автор – образила всіх українців з Польщі. Насправді ж придумав заголовок автор статті, також українець з Польщі. Він мав на увазі українців з України, які не зможуть вивчати українську мову в наших школах. У заголовок не помістилось продовження про те, що українці з громади, які мають польське громадянство, і далі зможуть її вивчати. Однак про це і йдеться у статті. Неможливо все передати одним заголовком. Хтось може повважати його невлучним, але щоб ображатися і вбачати якісь підпільні наміри проти громади? Натомість Марко Сирник пише: «У „НС" є, здається, якась редакційна колегія...». Так, Павло Лоза якраз є членом цієї редколегії. Він опрацьовував і досліджував тему шкільництва, і, як на мене, дуже професійно виконав своє завдання.

Далі цікавіше: вчителька з Ряшева (родом з України (!) – ключовий момент для автора) забула, кому «завдячує роботою». За такою логікою я та деякі інші працівники і журналісти редакції «Нашого слова» також «завдячуємо роботою» українській громаді? Ця логіка звучить як бажання бути вищими за статусом, але, ймовірно, за цим ховається сильна травма від утисків.

Людина, яка має відповідну освіту, володіє потрібними навиками, знаннями і кваліфікаціями, пройшла чесний відбірковий конкурс в іноземній країні (де конкурувала з усіма охочими громадянами Польщі, які мають перевагу у працевлаштуванні) й отримала роботу (навіть не у приватній фірмі, а в структурі, що отримує фінансування від держави), має ще комусь завдячувати? Може, сидіти в кутку і боятися висловити свою думку? Або ж віднести «могорич»? Чи відповідати за «не такого президента», «не таких співвітчизників»? Подібні очікування також лунали в громаді. Згаданої паном Сирником вчительки я не знаю, але розумію, що тепер усі мігранти з України повинні відповісти за її помилку, і нікому з них не буде місця в українському раю.

«...Ми не можемо будувати свого майбутнього на мігрантах з держави Україна. Наше майбутнє – це наші діти! Наші вчителі! Наші священники! Наші редактори, в тому числі й в „НС". Ті, які розуміють, для чого ми тут є, і звідки взялися!», – пише Марко Сирник. Як редакторка «Нашого слова» скажу: ані коли ми шукали секретаря редакції, ані коли шукали людину, яка має займатися передплатою, ані коли оголосили конкурс на посаду стилістичного редактора, не зголосився ніхто з громади. Дуже цікаво – коли близько п'яти років тому було оголошено конкурс на посаду головного редактора «НС», скільки журналістів, редакторів, філологів чи просто активістів з громади надіслали свої резюме?

Де два українці – там три гетьмани. Це така наша традиція. А існує вона завдяки людям, які ділять всіх українців на «наших» і «не наших». Цікаво, чи те, що один із моїх дідусів був із сім'єю переселений з Польщі в Україну в 1946 році, робить мене трохи більше «нашою»? Чи це замалий відсоток правильного походження? А скільки треба років прожити в Польщі, пропрацювати в українській газеті, займатися українськими справами (зараз я не тільки про себе), щоби отримати статус «наш/-а»? А ті, що народилися у сім'ї, де один із батьків – українець із Польщі, а інший – з України? У житті є безліч відтінків, варіантів і людей з унікальними історіями, характерами, поглядами та вдачею. Але досі існують ті, хто сприймає інших лише через призму місця народження. ■

P.S. *Дуже цікаво, що думають про це наші читачі. Запрошую до дискусії. Надсилайте свої погляди на адресу редакції, давайте поговоримо про це на сторінках нашої газети. Нашої – без лапок.*

eprasa.pl 8f6bedb4d4

30-ЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У пошуках польсько-українського сусідства

2015 рік, конференція з нагоди 25-ліття ОУП у Варшаві

Фото Григорія Сподарика з архіву «НС»

Богуміла Бердиховська, публіцистка, експертка

30 років – це, по суті, половина життя пересічної людини. Тому зараз важко провести ретельний особистий аналіз прожитого часу. По-перше, у контексті 30-ліття незалежності України треба відзначити з'їзд Народного Руху, який відбувся у вересні 1989 року ніби у переддень створення української держави. Наша делегація з Польщі, переступивши поріг київської Політехніки, опинилася в іншому світі, який у радянському варіанті ще панував тоді на вулицях Києва.

Це були події, яких до сьогодні не можна забути.

Варто зауважити, що наш візит до Києва не стався би, якби раніше до Польщі на зустріч із лідерами «Солідарності» на початку 1989 року не приїхав Богдан Горинь, який представляв тоді Українську Гельсінську спілку (раніше – Українська Гельсінська група). У результаті пізніше у Києві ми з великою радістю побачили, що на стінах залу, де відбувалися обговорення, розвісили великі прапори «Солідарності». Ми бачили спонтанну реакцію учасників з'їзду на виступ польського опозиціонера Адама Міхніка. До нашої делегації підходили люди, аби привітатися, поділитися своєю символікою, попросити значок «Солідарності». У цей момент найактивнішим у нашій групі був Богдан Борусевич. Тоді для мене стало зрозуміло, що тут відбуваються історичні події, що відтепер уже ніщо не буде таким, як раніше.

Наша делегація у складі Адама Міхніка, Володимира Мокрого, Богдана Борусевича, Збігнєва Янаса, Францішка Сака провела під час з'їзду багато зустрічей з українськими партнерами. Під час однієї з таких дискусій з діячами тогочасної української опозиції ми домовилися на початку наступного року організувати зустріч представників польського та українського демократичного опозиційного руху. Хоча для точності треба зауважити, що представники «Солідарності» у вересні 1989 року, після перших частково вільних виборів у Польщі, коли формувався уряд Тадеуша Мазовецького, вже не були опозицією.

Ми тоді налагодили зв'язки із братами Горинями, В'ячеславом Чорноволом та іншими українськими політичними опонентами комунізму. Ми усвідомлювали, що цей рух неоднорідний у своїх політичних переконаннях. Згадані люди у той час ще були в опозиції, але вже у березні наступного року стали депутатами Верховної Ради.

Таким чином неформальна зустріч дисидентів стала пізніше офіційною конференцією політиків обох держав. Ця конференція пройшла у 1990 році у Яблонній біля Варшави. Важливим кінцевим результатом зустрічі був висновок, що обидві сторони прагнуть порозуміння. Цей процес тривав навіть тоді, коли у перемовинах виринали суперечливі, конфліктні питання. Я думаю, тоді відбувся практичний урок польсько-українського діалогу.

Сьогодні з часу тих подій минуло понад 30 років. Поляки й українці мають різний досвід, позитивний і негативний. Як на мене, важливим є те, що випрацювана тоді основна архітектура польсько-українських відносин не була знищена. З українського боку заслугу у створенні цього фундаменту має Михайло Горинь. Сьогодні важко уявити, наскільки складними у ті часи були для українців ці рішення. Скільки треба було мати політичної уяви, щоби, висилаючи до Польщі свого посланця, розпочати діалог з поляками. До того ж, це були перемовини у широкому політичному колі: опозиція із пост-КОРу (КОР, пол. KOR – Комітет захисту робітників, Адам Міхнік, Яцек Куронь), Рух світських католиків (Анджей Стельмаховський), середовище часопису «Республіка», також проходили зустрічі із українською спільнотою в Польщі.

Українська політична еліта зрозуміла тоді основне: аби захистити незалежність своєї держави, вони мусять гарантувати гарні відносини з Польщею. Тоді у Польщі абсолютна більшість опозиції позитивно ставилася до ідеї польсько-українського добросусідства, загалом панувало переконання, що вже у недалекій перспективі за кордоном СРСР з'явиться Україна. Єдиною опозиційною політичною силою, яка «не бачила України», було угрупування «Рух Молодої Польщі» під керівництвом Александра Галла, спадкоємці довоєнної «Народної демократії» (ендеків – ред.). Однак вони тоді були, образно кажучи, «маргінесом маргінесів» політичного середовища польського підпілля. Про це писали незалежні видавництва, що працювали у підпіллі.

До цього процесу польсько-українського діалогу долучилася польська еміграція, паризький Літературний Інститут та сам Єжи Ґедройць. Активною у цій сфері була також українська діаспора (Богдан Осадчук, Борис Левицький та інші).

Я зіткнулася з українською мовою, познайомилася з нею, ще коли вчилася у Католицькому університеті у Любліні, хоча вона тоді у Польщі не була настільки популярною, як сьогодні. Мій життєвий «український шлях» розділився на дві «доріжки». Депутат Яцек Куронь дуже хотів, аби я пішла з ним до Сейму та була секретаркою парламентської Комісії у справах національних та етнічних меншин. Але ще до того, як цей проєкт встигли зреалізувати, він став міністром праці в уряді. Виявилося, що у Сеймі мені немає чого шукати.

Попри все, я була переконана, що національні меншини важливі – це питання не зникало з поля зору «Солідарності» ще з часів переговорів Круглого столу (6 лютого – 5 квітня 1989 року). Тоді представники української меншини звернулися до Леха Валенси із відкритим листом, потім на частково вільних виборах 1989 року Володимир Мокрий був обраний депутатом. Я у ті часи мала честь бути керівницею його виборчої кампанії, мені допомагали також Петро Тима та Андрій Вархіл.

Я підтримувала тоді позицію Яцека Куроня щодо того, що спільноти меншин у Польщі були «подвійно скривджені», бо, окрім того, що як громадяни Польщі вони постраждали у II Світовій війні, а потім під час комуністичних репресій, ці групи були ще й під пильним наглядом держави. Яцек Куронь вважав, що треба дати чіткий сигнал: нова Польща інакше ставиться до питань громад. Тоді й з'явилася ідея, аби я створила «меншинний осередок» у Міністерстві культури. Мене призначили на посаду радника у справах національних меншин. Першим моїм рішенням був лист до Міністерства внутрішніх справ з проханням про передачу нам усіх пов'язаних з ними питань, які були у підпорядкуванні цього відомства. МВС відреагувало так, як могло повестися Міністерство комуністичної держави: прийняло до відома, що питання національних меншин переходять до Міністерства культури, а до нашого відома надіслало 60-сторінковий робочий документ про національні меншини у Польщі. Це й усе, нам не надали доступу до архівів. Урешті-решт у 1992 році в міністерстві створили Управління у справах національних меншин.

Наша команда із великим ентузіазмом взялася до роботи, ми були вільні від бюрократичних звичок. Трохи не вистачало посутніх знань про предмет нашої діяльності. На щастя, ми швидко вчилися, а співпраця з меншинними середовищами розвивалася дуже добре. ■

Записав Орест ЛОПАТА

Продовження з 5 сторінки

Разом із нами вуличками Соледара гуляє її донька Аня. Коли Наталя говорить про збори учнів до школи, я розумію, що в неї мають бути старші діти, бо Аня ще маленька — мабуть, приблизно ровесниця війни. І Наталя згадує про старшого сина — він якраз у таборі в Одесі. Аня періодично втручається у бесіду, щоби розказати, як вони із братом грають у «Майнкрафт». Наталя час від часу поправляє її мову, аби дівчинка не говорила суржиком.

— Не «дитяча площадка», а «дитячий майданчик», — каже вона. Я зауважую, що, хоча у готелі, таксі чи кав'ярнях персонал переважно російськомовний, абсолютно всі мої співрозмовники говорять зі мною українською.

Кілька днів поспіль я, якщо не брати до уваги Аню, спілкуюсь лише з дорослими, але в містечку Попасна зустрічаю і гурт місцевих дітей. У липні туди приїхали на волонтерський табір ветерани. Захід так і називається — «Ветерани будують», його мета — налагоджувати контакти місцевих мешканців з військовими та руйнувати стереотипи, а заразом — допомагати облаштовувати прифронтові міста. Так, у Попасній вони збудували для дітей скейт-майданчик, а малеча їм активно у цьому допомагала. Коли я підійшла на місце, діти бігали поміж дорослих чоловіків, дехто возив їх на плечах, хтось уже вчився їздити на дошці. Хлопчик на ім'я Гліб гордо розповів мені, що днями вони навіть їли піцу «від американців».

— Її принесли американці. Вони навіть розмовляли американською, — заявив він.

Детальніше розібратися у цій таємничій історії я не змогла, але вже пізніше на фото побачила, що організатори табору таки замовили на всіх кілька піц, які вони гуртом їли просто на майданчику.

На завершення табору ветерани підготували сюрприз: двадцятьом дітям, які допомагали у будівництві найактивніше, подарували скейти, щоби вони могли одразу вчитися кататися.

Вокзал у Попасній

Попасна розташована найближче до лінії фронту з усіх міст, у яких я була. Попри оголошене рік тому «перемир'я», бойовики відкривають вогонь кожного дня. Часто — із офіційно заборонених Мінськими угодами 120-мм мінометів. У місті це все чудово чути; обстріли починаються найчастіше вечорами. Один з учасників табору у розмові мимохідь пояснював, як на звук відрізняти різні види зброї. Мимоволі замислюєшся про крихкість цього світу: ось ветерани разом будують скейт-майданчик; ось їм допомагають діти, які живуть поруч із війною; а зовсім недалеко стріляють із озброєння, яке може усе це зруйнувати в одну мить. Але все це — також щоденне життя: мешканців Донбасу, українських військових, які його захищають, та й навіть людей, які сюди приїжджають на якийсь час, як ті ж резиденти «Ізоляції». Повертаючись у Київ, я багато думаю про це: життя не стає на паузу, коли приходить війна. Воно стає складнішим і подекуди дуже страшним. Але ти завжди можеш вислухати і спробувати зрозуміти, щоби досвід цих людей став частково – через їхні історії – і твоїм досвідом також. Саме цього нам найбільше бракує для розуміння одне одного. ■

Оля РУСІНА

Фото авторки статті

eprasa.pl 8f6bedb4d4

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Наталка Сняданко, **«Перше слідство імператриці»**. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. – 288 с.

Імператриця, що розслідує злочини

За вікном буяє серпень. Якщо ви ще не були у відпустці або маєте в планах на вихідних відвідати якісь водойми чи гори, гарним супутником може стати книжка. Бажано така, що легко і цікаво читається, міксує історію та вигадку, пригоди і таємниці.

Новий роман львівської письменниці Наталки Сняданко «Перше слідство імператриці» – чудова пропозиція для усіх, хто любить захопливі розповіді про видатні історичні постаті з домішкою загадок, детективних вкраплень та паралелей із сучасністю. Уже не вперше авторка бере за основу для своїх текстів реальних, ексцентричних персонажів, і створює довкола їхніх життів заплутану павутину перипетій та подій.

Цікавим є роман письменниці «Охайні прописи ерцгерцога Вільгельма» (2017 рік), у якому нестандартно та майстерно описане життя ерцгерцога, що назвав себе згодом Василем Вишиваним і став дуже непересічною постаттю, зокрема, для української історії (рецензію на цю книжку можна прочитати в «НС» № 5 від 4 лютого 2018 року).

У новому ж тексті ми пірнаємо у неймовірну атмосферу аристократичного Відня 1856 року, нас запрошують заглянути за куліси життя знаменитої на весь світ, легендарної пари – імператора Франца Йозефа і його чарівної дружини Елізабет (Сіссі).

На імператора здійснюють невдалий замах. Цісарська родина у небезпеці. Сіссі, славетна своєю вродою та стилем, постає перед читачем ще й дуже кмітливою жінкою з гострим розумом. Вона вирішує – не без допомоги вірної перукарки-українки Катерини – розібратись у таємниці замаху на чоловіка і з'ясувати, хто насправді стоїть за ним та за страшними погрозами їхній сім'ї.

Дуже цінними та пізнавальними у книзі є власне описи побуту цісарської родини. Які у кого були звички, розпорядок дня та ночі, що було заведено одягати, які робити зачіски. У часи, коли правил етикету було мільйон, і не дотримуватись їх було просто неприпустимо, Сіссі, вольова та ексцентрична, вперто старалась бути собою і жити за тими засадами, які диктувало їй її пристрасне серце.

Для нас – людей, що звикли до свободи, – дивно читати, як імператриця навіть із власними дітьми повинна була бачитись за розкладом і під пильним наглядом свекрухи. А те, що укладання її зачіски щоранку тривало приблизно 3 години, змушує нас замислитись: може, вже й не так багато часу та зусиль ми приділяємо тепер своєму вигляду. Колись, особливо у королівських осіб, кожна деталь в образі мала своє значення і роль.

Отож, ми пірнаємо у всі ці неймовірні розкоші, багатства та ритуали, і водночас відчуваємо, яка надпотужна відповідальність, тягар влади та популярності висять на плечах цісарської пари. Попри загрози, проблеми, відсутність часу для себе, Франц Йозеф і Сіссі стараються зберегти ніжність одне до одного, і це дуже зворушливо.

Водночас на сторінках роману розвивається й інша сюжетна лінія, яка переносить нас у сучасність, зокрема до теперішнього Львова. Нам поступово розкривають деталі, що пов'язують, здавалось би, такі далекі у часі та просторі історії.

Сіссі завзято веде своє слідство. Для цього вона ризикує, переодягається, мандрує, навіть прикидається іншою людиною. Вона ладна зробити усе задля безпеки власної родини. На превеликий жаль, як це часто буває, небезпека підкралась до імператорської пари звідти, звідки вони її не очікували. Перед нами постає ще одна загадка таємничої недуги, що напала на цісарських дітей і несподівано забрала життя однієї з донечок Франца Йозефа та Елізабет.

Протягом усієї книги ми спостерігаємо за силою духу імператриці. Попри всі труднощі і втрати, вона йде далі, не дає себе зламати жодному горю. Недарма її постать вже багато років стає натхненням для нових досліджень, книг та фільмів.

Щиро кажучи, після цього роману мені захотілося почитати про Сіссі більше, розшукати якусь детальнішу біографію. Адже, на мій погляд, найцікавішою частиною книги Сняданко є власне ось це розкриття постаті імператриці, її думок, поглядів та звичок. Звісно, саме її слідство і переплетення сюжетних ліній минулого та теперішнього теж припадуть до смаку багатьом читачам. Зрештою, у книзі багато подій, що додають тексту динаміки. Щоправда, усі вони якось дуже швидко «пробігають» одна за одною, іноді видається, що ми не встигаємо відчути певної енергії, атмосфери тієї чи іншої ситуації; схоже відбувається і з героями. Усі, крім Сіссі, здаються іноді надто поверхнево прописаними, бачимо їх ніби з певної дистанції, не маємо можливості познайомитися з ними ближче. Навіть сам цісар якийсь аж надто другорядний у цій повісті. Проте, можливо, таким був авторський задум: вивести Сіссі на перший план, а всіх інших залишити трохи позаду.

Наприклад, характери героїв у романі «Охайні прописи ерцгерцога Вільгельма» були набагато складнішими, більш заплутаними, неоднозначними. Та й сам твір був багаторівневим. Проте, мабуть, не варто порівнювати ці тексти, їх об'єднує лише авторство та те, що основою обох книг є реальні історичні постаті. Все інше і не повинно бути схожим.

Саме тому поціновувачам жанру легких детективів «Перше слідство імператриці» має припасти до смаку. Маємо тут дрібку романтики (любовної історії Франца Йозефа та Сіссі), певний зріз історії, пригоди, цікаві таємниці.

Безперечно, ця книга стане для вас надійним компаньйоном у серпневій відпустці, але й восени з горнятком теплого чаю вона буде не менш цікавою. ■

Дарина ПОПІЛЬ

Книгу можна придбати на інтернет-сторінці Видавництва Старого Лева в електронному варіанті або ж в Україні у мережі книгарень ВСЛ та «Є».

СПОГАД

Відійшов у вічність Роман Шаґала

Він долучався до відродження української історичної пам'яті

28 червня 2021 року відійшов у вічність Роман Шаґала – наш друг та член-засновник Українського історичного товариства у Польщі. З моменту покликання Товариства активно включився в його діяльність. Очолював Ревізійну комісію та досліджував долю українців у Польщі, а особливо у Варшаві. Написав монографію свого рідного села Аксманичі. За ту діяльність Українське історичне товариство нагородило Його медаллю «Сторож Пам'яті». Але Роман Шаґала дав себе пізнати як зичлива людина, яка своїм досвідом підтримувала нас, істориків, та нашу наукову діяльність. Допомагав нам, як товариству, знаходити розв'язку складних проблем. Своїм життям засвідчив, що попри важку життєву долю, можна не тільки зберегти свою національну ідентичність, але долучитися до відродження української історичної пам'яті.

Роман Шаґала народився 22 травня 1930 року в Аксманичах Перемиського повіту в сільській сім'ї Василя Шаґали та його дружини Марії (уродженої Баран). Там же закінчив чотири класи початкової школи. У липні 1945 року Романа прийняли до II класу української чоловічої гімназії у Перемишлі. Після трьох місяців мусив перервати навчання, бо школу ліквідували, а вчителів депортували до України.

У 1947 році після акції «Вісла» Роман Шаґала поселився у Дзярнівках-Великих (нині Дзярни) у повіті Суш в Ольштинському воєводстві, де його батьки отримали господарство. У 1950-51 навчальному році був учнем II класу вечірньої державної середньої професійної школи в Ілаві.

У 1955-56 році почав навчатися на факультеті молочного виробництва Вищої сільськогосподарської школи в Ольштині. Від 1956 року був діячем ольштинського гуртка Українського суспільно-культурного товариства. У 1957-58 роках працював штатним секретарем воєводського відділу УСКТ. Долучився до організації, зокрема, виставки українських вишиванок та концерту українського хору для мешканців Ольштина та околиць. Навчання Роман закінчив 1961 року як дипломований інженер з молочарства.

У березні 1961 року Роман Шаґала почав працювати у воєводському відділі Центральної асоціації молочних кооперативів у Лодзі. У квітні 1963 року його призначили віцепрезидентом правління воєводської асоціації ґмінних кооперативів «Селянська самодопомога» («Samopomoc Chłopska») у Лодзі. У липні 1973 року був обраний головою управління воєводської Асоціації молочних кооперативів у Лодзі. У 1965-75 роках працював на суспільній роботі в ощадно-позичковому кооперативі, протягом двох каденцій був членом Ради воєводського відділу цього кооперативу, а потім – її головою. Після реорганізації Роман був головою Ради відділу банку харчової промисловості, а також членом Ради воєводської асоціації виробничих кооперативів.

Уже працюючи у молочному виробництві, у 1975-76 роках Роман був головою Наглядової ради воєводської асоціації ґмінних кооперативів «Селянська самодопомога» в Лодзі. У 1976 році його призначили членом Наукової ради Інституту молочної промисловості у Варшаві, а в січні 1978 року – першим заступником генерального директора Центрального управління молочної промисловості. Після перезапуску діяльності цієї інституції Романа Шаґалу обрали віцепрезидентом управління.

Відзначений Срібним хрестом за заслуги (1968), Кавалерським (1974) та Офіцерським хрестом Ордену відродження Польщі (1983). Від Міністерства закордонних справ України, а саме Посольства України у Польщі, Роман Шаґала отримав диплом із подякою за «важливу особисту участь в об'єднанні української громади, збереженні української мови, культури і традиції, а також – за розвиток українсько-польської співпраці» (2009).

У 1990 році достроково вийшов на пенсію та зайнявся пошуком матеріалів про життя українців у Варшаві та на Мазовії, історію рідного села, українську кухню та пов'язані з нею звичаї.

Роман Шаґала – автор таких видань: «Православний цвинтар на Волі у Варшаві. Українські поховання. Путівник», Варшава 2002 (у співавторстві з Олександром Колянчуком); «Українська кухня по-польськи», Варшава 2004; «Аксманичі. Село у клоковицькій парафії Перемиського повіту», Варшава 2008 (у співавторстві з Анджеєм Кшивіцьким) – український переклад цієї книги вийшов у 2010 році у Львові; «Українці у Варшаві», Варшава 2010 (у співавторстві з Емільяном Вішкою).

Окрім цього, у доробку Романа Шаґали – публікації на українську тематику, надруковані в «Українському альманасі», «Нашому слові» та польському виданні «Gazeta Wyborcza». ■

Олександр КОЛЯНЧУК

eprasa.pl 8f6bedb4d4

ОПИТУВАННЯ ПРО «НАШЕ СЛОВО»

«Наше слово» впродовж 65 років присутнє в житті нашої громади у Польщі та української діаспори у світі. Зараз, в час інформаційної революції, інтернету та соцмереж, міняється роль друкованих видань. Об'єднання українців у Польщі, яке є видавцем газети «Наше слово», мусить відповісти собі та усій громаді на питання: чи і якого «Нашого слова» ми потребуємо?

«Видавання тижневика стало дефіцитним. Постійно зменшується кількість передплатників. Також кількість примірників, які продаються в мережі кіосків та магазинів, меншає.

Тому звертаємось до Вас з проханням присвятити цій справі 10-15 хвилин і відповісти на запитання анкети. Якщо маємо продовжувати видавати «Наше слово», то мусимо точно знати, чого Ви потребуєте, що вважаєте зайвим та що слід змінити?», – запитують в ОУП.

Анкета є анонімною. Видавець просить про вичерпні та щирі відповіді. Зробити це можна до 8 серпня 2021 року.

За цим кодом можна заповнити анкету онлайн.

Редакція

Любачівщина запрошує!!!

У кого ще трішки в серці залишилася пам'ять про своїх предків, і ту пам'ять хочете переказати своїм дітям та внукам, запрошуємо на Любачівщину.

14.08.2021 року об 11.00 – служба Божа в церкві у Жукові, а опісля – панахиди на цвинтарях у Жукові, Горайці та Новому Селі.

15.08.2021 року о 10.00 – панахиди на цвинтарі в Старому Люблинці, а об **11.00** – служба Божа в церкві у Новому Люблинці, а опісля – панахиди на цвинтарі.

28.08.2021 року
8.00 – Верхрата
10.00 – Монастир
12.00 – Бучина

Хоча б раз у рік походімо стежками наших предків. Хто не може поїхати, нехай передасть свою лепту на впорядкування цвинтарів чи ремонт церкви особам, які поїдуть. Можна також переказати кошти на рахунок:
Zgromadzenie sióstr Służebnic NMP Prałkowce 231
37-700 Przemyśl
Nr rachunku: 91 8642 1155 2015 1500 7766 0004
З дописом: darowizna na remont cerkwi w Nowym Lublińcu

Церкви на Любачівщині чекають на нас.

13 липня 2021 року ми провели в останню дорогу нашого дорогого Батька, Дідуся і Прадідуся

бл.п. ЮРІЯ СИВАНИЧА

(до виселення проживав у селі Прислуп Ліського повіту).

Він дочекався 6 внуків і 9 правнуків. Наш Тато присвячував нам, дітям, багато уваги. Навчав нас любити усе, що рідне. Своїм добрим прикладом ставав нашим дороговказом, випромінював відповідальність, працьовитість і доброзичливість.
Цим єднав навколо себе нас, рідню і людей. Сьогодні ми дякуємо Йому за все, чого нас навчив і що нам прищепив. Нехай тшеб'ятівська земля буде Йому легкою, а добра пам'ять про Нього залишиться в роді та громаді.
Царство Йому Небесне!
Щиро дякуємо о. Михайлові Плецю за похоронні і поминальні відправи, церковному хорові за спів і молитви, усім, хто у цей важкий для нас час був разом з нами і провів нашого Тата на вічний спочинок.
Слова подяки керуємо також до родини в Канаді і до тих, хто не зміг бути, але молитовно єднався з нами.
Дякуємо за теплі слова співчуття, за прощальні слова, за допомогу, поради і підтримку.

Діти: Ірина, Ганя і Мирон з родинами

Щиросердечні вітання з нагоди 56-ліття пастирських служінь парохом православних парафій при церквах в Ґіжицьку, Круклянках та Орлові

дорогому отцю митрату Юрію Сенейкові!

Він служить нам від незабутнього і щасливого серпня 1965 року.
Нехай милосердний Господь благословить Ваше служіння і дарує Вам і Вашій родині многії та благії літа.

Вірні православних парафій у Ґіжицьку, Круклянках та Орлові

Управи відділу та гуртка в Кошаліні
Об'єднання українців у Польщі
запрошують на

XVI ЗУСТРІЧ КУЛЬТУР – КОШАЛІН-2021

21 серпня 2021 року (субота) о 16.00.

ПЛОЩА ПЕРЕД РАТУШЕЮ – КОШАЛІН
(Rynek Staromiejski, Koszalin – scena City Box)

Концерт презентує культури: українську, німецьку, ромську та кашубську
Зірка концерту: «ГАРАЗД» (український гурт із Ґданська)
Будуть також страви нацменшин та ігри для дітей!
Вільний вхід!

Співорганізатори: Центр культури «СК 105», Музей в Кошаліні, Німецьке суспільно-культурне товариство «Pomerania» в Кошаліні, Едукаційно-інтеграційний фонд «Freida» (Ромська меншина в Кошаліні), Відділ Кашубсько-Поморського об'єднання у Кошаліні, Управління доріг та транспорту в Кошаліні, Управління спортивних об'єктів у Кошаліні.

Спонсори:
Ad. Media Consulting
Завдання співорганізовано з дотації уряду гміни міста Кошаліна. Завдання співорганізовано з бюджету Західнопоморського воєводства.

XLVI Фестиваль українських дитячих ансамблів КОШАЛІН-2021

відбудеться 13-14 листопада 2021 року (субота, неділя)

Заявки про участь ансамблів просимо надсилати поштою до 15 жовтня ц.р. на адресу:
Związek Ukraińców w Polsce
Zarząd Oddziału w Koszalinie
ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin
тел.: 94 /342-64-70, 884-994-009
zup_koszalin@wp.pl

У заяві слід вказати: ● назву ансамблю ● місцевість ● ім'я та прізвище керівника, а також його електронну адресу і телефон ● тему, заголовок, тривалість програми (субота – не довше 15 хв., неділя – 10 хв.) ● кількість виконавців та опікунів (1 на 15 дітей) ● кількість мікрофонів тощо.

Управа відділу ОУП у Кошаліні

XIX Загальнопольський рисунковий конкурс

«Рідні землі дідусів моїми очима»

Роботи можна виконати в різних пластичних формах (найкраще – формат А3). Просимо не класти на малюнки пластилін та гострі елементи, які можуть знищити дитячі праці під час транспортування.
Братимуться до уваги тільки індивідуальні роботи.
На звороті (ззаду) треба вказати: ■ ім'я і прізвище ■ клас і школу, вік автора ■ адресу і номер телефону
Професійне журі оцінюватиме роботи у категоріях:
1) діти дошкільного віку (до 6 років)
2) школярі 7-9 років (початкова школа)
3) школярі 10-12 років
4) школярі 13-15 років.
Найкращі праці будуть нагороджені та показані під час XLVI Фестивалю українських дитячих ансамблів – Кошалін-202.
Праць не повертаємо!
Роботи просимо надсилати до 20 жовтня 2021
на адресу: Związek Ukraińców w Polsce
Zarząd Oddziału w Koszalinie
ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin
тел.: 94 342-64-70, 884-994-009
zup_koszalin@wp.pl

Управа відділу ОУП у Кошаліні

І Загальноосвітній ліцей ім. Тараса Шевченка у Білому Борі шукає
ВЧИТЕЛЯ-ХОРЕОГРАФА
Є можливість доповнювати ставку (штат) на посаді вихователя в гуртожитку.
Охочих запрошуємо до контакту з секретаріатом школи: тел. 94 36 70 164. Електронна адреса: zs2bb@op.pl

V Зустріч у Тростянці

Колишні мешканці села Тростянець та їх нащадки запрошують усіх охочих взяти участь у П'ятій зустрічі у рідному селі.
Заходи відбудуться 11-12.09.2021 року.

Детальніша інформація за номерами:
+48 609 271 201 – Богдан Патра (Тшеб'ятів)
+48 666 179 770 – Alina Bacic-Saliszewska (Słupsk)

ПРИЇЖДЖАЙТЕ У РІДНЕ СЕЛО!

Об'єднання українців у Польщі
та управа гуртка у Банях-Мазурських запрошує
21 серпня 2021 року на

X БАРВИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У БАНЯХ-МАЗУРСЬКИХ

Відкриття події – о **16.00.**
(Місце – scena GOKiP Banie Mazurskie, ul. Sportowa 2).

Виступатимуть: ● ансамбль пісні і танцю «Ослав'яни» з Мокрого ● «The Ukrainian Folk» з Ґурова-Ілавецького ● ансамбль «Журавка» з Ґурова-Ілавецького ● молодіжний ансамбль «Надія» з Бань-Мазурських ● церковний хор «Крилос» з Бань-Мазурських ● ансамбль «Вервочкі» з Орлі ● ансамбль «Акварель» з Круклянок ● Роман Барняк, Ігор Гайдаш та Друзі з Венґожева ● Артур Михайлов та Юлія Карп.

Sponsorzy: Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Powiat Gołdapski, Gmina Banie Mazurskie.

ЧЕКАЄМО НА ВАС!

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.
Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego –** Paweł Łoza, **sekretarz –** Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy –** Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), **redaktor stylistyczny –** Olga Rusina, **redaktor techniczny –** Olga Michaluk, **prenumerata, reklama –** Łesia Korostatewycz.
Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Słowo"
Druk: Drukarnia „Efekt". **Nakład** 2500 egz.
Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:
IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

ISSN 027-8254

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH" pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7^{00} – 17^{00}.

eprasa.pl 8f6bedb4d4